

1958

3

IDRIJSKI RAZGLEDI

RUDNIK

ŽIVEGA

SREBRA

IDRIJA

---

ustanovljen

---

leta 1493

---

proizvaja

---

in prodaja

---

na domačem

---

ter tujem trgu

---

prvovrstno živo

---

srebro (Hg)

---

in živosrebrni

---

oksid (HgO)

IDRIJSKI RAZGLEDI

III. LETO

30. SEPTEMBRA 1958

ŠTEV. 3

TEHNIKA V GOZDARSTVU

Foto: inž. Kordiš

Izdaja Mestni muzej v Idriji — Uredniški odbor: Lado Božič, inž. Ivan Gantar, Slavica Božič, Ferdo Vidmar, Franc Didič, Franc Petrič, Ivan Hlača — Odgovorni urednik Srečko Logar — izhaja vsake tri mesece — Celoletna naročnina 200 din, za inozemstvo 300 din — Naslov: »Idrijski razgledi«, Idrija, poštni predal 11, telefon: Idrija 35, tekoči račun pri Komunalni banki Idrija št. 63-KB-6-Z-108, telegrami: Idrija, muzej — Tiska tiskarna Časopisno založniškega podjetja »Primorski tisk« Koper — Za tiskarno Evgen Frelih

GOSPODARJENJE Z GOZDOVI SPLOŠNEGA LJUDSKEGA PREMOŽENJA V IDRIJSKI OBČINI

Poleg industrije, obrti in drugih panog današnjega gospodarstva so gozdovi s svojo proizvodnjo lesne surovine važen pogoj za nadaljnjo lesno industrijo, ki pomeni močan prispevek k ustvarjanju našega družbenega dohodka.

Prav to dejstvo je človek že pred desetletji spoznal in skušal izkoristiti.

Ker je v naši občini dobršen del gozdov splošno ljudsko premoženje, v katerem se že desetletja načrtno gospodari, bi v nadaljnjem spregovoril nekaj o tej panogi gospodarstva. Vsekakor je nujno ozreti se na preteklost, saj življenjska doba gozda vedno presega eno stoletje, zato je potrebno spremljati njegov razvoj od osnovanja do zrelosti.

Od skupnih 18.000 ha gozdnatosti je torej okoli 8.000 ha gozdov splošno ljudska last in z njimi gospodari gozdni obrat Idrija. Površina, ki jo zavzemajo ti gozdovi, je v glavnem strnjena in zaokrožena v eno enoto, ki jo le tu in tam preseka privatna — kmečka last. Zmogljivost priraščanja je okoli 28.000 kubičnih metrov letno, vendar znaša letni posek le okrog 24.000 m³, ostala surovina pa naj bi kot glavica ostala, tako da bi v nekaj desetletjih dosegli normalno osnovo, od katere bi nato v celoti črpali njen prirastek.

V preteklosti so naši gozdovi v glavnem služili za kritje potreb pri žganju živosrebrne rude ter za kurjavo. Vsa gozdna površina je bila razdeljena na majhne površinske enote — oddelke, na katerih se je nato izvajala sečnja, s čimer je bilo zagotovljeno trajno gospodarjenje. Na novo posekane površine so bile vedno pogozdene, kar je zagotovilo novo osnovanje gozda na poseki. To dejstvo je važno, kajti vseh nadaljnjih negovalnih del, ki jih sodobno gospodarjenje zahteva, ti gozdovi nato niso bili deležni, razen seveda oglarjenja, ki pa, kakor bomo kasneje videli, ni temeljilo na današnjih načelih. Surovina se je spravljalna ročno po strminah nad Belco, Idrijo in Kanomljico, s tem pa je razkopavala zemljišče in uničila ves naravno naplojen pomladek, ki ima tako važno nalogo pri snovanju gozdov.

Glavna transportno-spravidna naprava so bile tedaj »klavže«, saj kolovozov in cest ni bilo. Omenjeni način gole sečnje z ročnim spravidlom je torej preprečil oziroma uničil že pomlajene površine, zaradi česar so bili pogoji za rast dobrih gozdov zelo slabi, po-

gozdovanje pa je izredno zvišalo stroške. Kasneje se je način izkoriščanja lesne surovine spremenil toliko, da so zgradili nekaj poti vzdolž glavnih dolin, po katerih so z vprego prevažali lesne proizvode. Predele ob omenjenih komunikacijah so intenzivneje izkoriščali, medtem ko so ostali zaprti predeli več ali manj nedotaknjeni.

Zapuščina, ki smo jo torej prejeli od naših prednikov, je potemtakem znana — nenegovani gozdovi, zaprti predeli ter mnogokje pokvarjene strukture gozda zaradi nepravilnih posegov s sečnjami. Bivši državni gozdovi so po letu 1945 v taki obliki prešli v splošno ljudsko premoženje. Pomanjkanje kadra in sredstev v prvih povojnih letih je znatno pripomoglo k temu, da se način gospodarjenja ni mogel, vsaj glede negovanih del, hitreje razvijati. Vsakomur so znana tudi planska leta, v katerih je naše gozdarstvo nosilo glavno breme za ustvarjanje nujnih sredstev, potrebnih za naše težko industrijo. Pospeseni poseki v teh letih s strokovno slabo izurjenimi delavci so povzročali zanemarjanje naraščaja, ki bi nam v današnjih dneh pomagal celiti rane, ki so tedaj nastale v gozdu.

Količine posekov od leta 1945 dalje v m³:

1945	5.028	5.903	10.961
1946	9.286	12.137	21.423
1947	12.926	17.362	30.288
1948	9.448	23.951	33.399
1949	17.293	29.733	47.026
1950	17.349	17.248	34.597
1951	18.640	14.815	33.455
1952	19.932	8.999	28.931
1953	14.443	4.707	19.150
1954	46.514	2.049	48.563
1955	29.332	1.486	30.818
1956	18.480	2.825	21.305
1957	14.409	6.828	24.237
Skupaj	236.110	148.043	384.153

Priložena tabela nam kaže količine izvršenih posekov od leta 1945 dalje, iz nje je razvidno naraščanje poseka do leta 1949. Tudi za to obdobje je značilno, da so se vršili poseki v glavnem v bližini gozdnih komunikacij in je bilo prav tedaj posekanih nekaj kvalitetnih jelovih gozdov. Da bi čimprej prišli do kupne lesne surovine, so površine pose-

kali na golo, goljave pa so zatem pogozdovale s smrekami, ki pa jo je in jo še danes mori gozdni plevel, čeprav te površine dvakrat na leto žanjejo in čistijo. Značilna za to obdobje sta tudi način in organizacija dela na posekih, saj so poleg stalnih gozdnih delavcev sekale tudi posebne delovne skupine-brigade, ki so bile največkrat sestavljene iz nevezanih delavcev, zaradi česar je trpel gozdni red in so bile lesne surovine premalo izkoriščene, saj so mnogokje puščali vrhove in druge dele debel neizkoriščene.

Po planskih letih smo se polagoma pričeli bližati normalnemu poseku, saj bi ga glede na omenjena leta morali prilagoditi tako, da bi ustvarjali nadomestilo za premočno izkoriščanje v preteklosti. To pot pa je proti koncu leta 1953 preprečila naravna katastrofa, ki je zajela okrog 1000 hektarov gozdov in jih poškodovala. Posebni vremenski pogoji v nadmorski višini 600 do 800 metrov so povzročili močno poledico, tako da so velikanske količine ledu, nakopičene na drevju, polomile srednje dobne bukove gozdove v omenjenem višinskem pasu. Kjer med listavci ni bilo primešanih iglavcev, so bili gozdovi popolnoma polomljeni. Poškodovani gozdovi so bili prav tedaj v največjem pripuščanju, njihova debelina pa ni zadoščala, da bi iz njih izdelovali najvrednejšo surovino — hlodovino za žago. Najbolj poškodovana drevesna vrsta je bila bukev, ki zahteva kratek čas za spravilo iz gozda do predelovalnega obrata. Nujno je bilo zgraditi nekaj gozdnih cest ter čimbolj uporabiti mehanizacijo, ki bi omogočila zvléci sortimente z naših težkih terenov. Obratu so bila dodeljena večja sredstva za nabavo mehanizacije ter osnovanje večje gradbene skupine, ki naj bi z rekonstrukcijami kolovozov omogočila dostop kamionov do središč poškodovanih gozdov. Poškodovana masa je bila v dveh letih v glavnem odstranjena, čeprav je bil del le-te uporaben le za drva, ker je pirjavost onemogočila uporabo za druge namene. Kljub temu, da je bila vsa masa v glavnem drobnejša, se je dobro plasirala, ker je pač v teh letih močno zaživela oddaja celuloznega lesa v Italijo. Visoka vrednost celuloznega lesa je močno pripomogla k dobremu finančnemu izidu. Za izvršitev teh posekov je bila pritrjena delovna sila iz vseh gozdnih obratov tedanjega gozdnega gospodarstva; samo na poseku je bilo tedaj okrog 600 delavcev.

Po teh dveh letih se je posek zopet močno znižal in je bil v glavnem usmerjen v poseke starega drevja na pomlajenih površinah. Če bi pri posekih na omenjenih površinah nadaljevali s starim načinom spravila, bi popolnoma uničili naravno naplojeno mladje, s čimer bi bila — kot v preteklosti — zopet

ogrožena perspektiva kvalitetnih gozdov. Da bi preprečili uničevanje naravnega mladja z ročnimi spravili gozdnih proizvodov, se je pokazala nujna potreba po nadaljnji uporabi mehanizacije, ki je bila že v dveh katastrofalnih letih zelo važna. Kader, ki je že prej obstajal ter se je v omenjenih letih še bolj izuril za ta dela, je bil dovolj močan, da bi lahko izvršil spravila — izvleke na pomlajenih površinah. Kasneje so se pokazale vse dobre strani takega spravila lesa od panja do kamionskih cest. Sortimentne so z žicami in motornimi vitli dvignili iz mladja, tako da le-to ni bilo skoraj nič poškodovano. Prvi razlog, ki nas je vodil k uporabi teh sredstev, je bil torej ta, da je le tako mogoče očitati naravno mladje. Drugi razlog, ki pa je dobro stran mehanizacije še potrdil, je bil ekonomski račun, ki je pokazal, da je v vsakem primeru uporaba mehanizacije v primeri z drugimi klasičnimi načini spravila, posebno tam, kjer je bila pri spravilu udeležena konjska vprega, cenejša. Tretji razlog pa je dejstvo, da prihajajo na gozdna skladišča sortimenti popolnoma nepoškodovani, medtem ko prihajajo pri vseh drugih spravilih sortimenti, posebno hlodovina, na odvozne poti in ceste več ali manj poškodovane — obtolčene, zaradi česar pa največkrat izgube potrebno kvaliteto za žagarsko predelavo. Naj omenim, da obrat razpolaga z naslednjimi motornimi vitli za izvek sortimentov:

1. traktor goseničar »Caterpillar«,
2. vitlo »Enfield« — dva komada,
3. vitlo »Lasso cable«,
4. dva starejša stroja »SPA«.

Pod pojmom mehanizacija razumemo uvažanje novih načinov spravljanja lesa z motornimi izvleki poleg raznih drugih, že obstoječih tipov žičnic. Pri omenjenem načinu se uporablja za pogon eksplozivni motor, ki poganja vitlo, preko katerega se navija vlačilna vrvi, ki nam še s pomočjo vrvi nosilke, ki je napeta visoko v zraku, omogoča premikanje posebnega vozička, s katerim se vlačijo ali pa spuščajo tovari lesa od 1—2 ton. Žičnih vrvi pa ima obrat za delo na izvlekih ter pri krožnih žičnicah okrog 27.000 ton (tekočih metrov).

S širšo uporabo mehanizacije je izpadel prej nujni način dela s konji, tako da je uporaba konj skrčena — razen v nekaj primerih — na minimum. Za vožnjo cepljenega lesa se še vedno uporabljajo konji nosači, ki bodo tudi v prihodnje ostali, kajti razgibana negovalna dela in posamezno drevje na poškodovanih površinah, ki ga še vsako leto poškoduje sneg, da ga je treba odstraniti, ustvarjajo le majhne količine lesa, pri katerih pa je uporaba mehanizacije zaradi

raztresenosti ter majhnih mas nerentabilna. Z ročnimi spravili, ki so najstarejši način spravila lesa, se spravlja les samo še pod izvlačne linije (žične vrvi) na področjih, kjer ni pomladka, ter tam, kjer je zagotovljeno, da pri ročnem spravilu lesni sortimenti ne bodo poškodovani. Poleg že opisane mehanizacije se poslužujemo tudi krožnih žičnic, navadnih spuščalk itd., katerih pogon je samotež, njihova glavna karakteristika pa je ta,

da služijo kot transportne naprave. Le-te se bodo v prihodnosti še vedno uporabljale na krajših razdaljah (0,5 do 1,5 km), posebno pa tam, kjer bo v težko pristopnem kraju koncentrirane več lesne surovine.

Lesni obrat izkorišča gozdove z letno okoli 23.300 m³ lesa. Za grobo orientacijo bi v naslednjem navedel nekaj števil, ki kažejo razmerja stroškov izkoriščanja po posameznih fazah dela (stroški so realizacija l. 1957):

posek in izdelava gozdnih sortimentov	9,132.796	55 %
ročno spravilo	9,052.245	12,5 %
motorni izvlek	934.354	5,7 %
prevoz po žičnicah	781.896	4,8 %
nakladanje in razkladanje sortimentov	1,291.722	7,6 %
prevozi z lastnimi kamioni — plače	338.520	20 %
ostala dela — prevozi, montaže žičnic		
vzdrževanje cest	2,059.945	12,4 %
Skupaj	16,591.174	100 %

Podana številka je skupen osnovni strošek, na katerega je pripisati okrog 200 % standardnih dodatkov (terenski dodatek, dodatek na orodje, socialno zavarovanje, deževno vreme, stanovanjski sklad, režija itd.).

Poraba goriva in maziva znaša 2,135.148.

Vožnja s konji 2,964.062.

Vlačenje s konji 6,619.429.

Da bi bilo jasno, od kod dobiva obrat sredstva za izvajanje negovalnih in gradbenih del, navajam naslednje:

Okrajna uprava za gozdarstvo daje gozdnemu gospodarstvu gozdove, da z njimi gospodarji. Gozdno gospodarstvo je dolžno po izvršeni sečnji odvajati določena sredstva v okrajni sklad (okrog polovice le-tega se nato vrača v gozd). Za izvajanje prej omenjenih del daje Gozdno gospodarstvo v sklad okrog 133 milijonov na leto, naš obrat pa je udeležen z okrog 35 milijoni. Ostali del sredstev, predvsem za rekonstrukcijo kolovozov in cest, ker se opuščajo prevozi z živino, pa dobiva obrat iz amortizacijskega sklada, ki ga ustvarjajo obstoječa osnovna sredstva. Višina tega sklada znaša letno okrog 10 milijonov. Skupno torej razpolaga obrat z okrog 25 milijoni dinarjev na leto. Sredstva se glede na posamezne panoge delijo takole:

gozdno-vzgojna dela 7,7 milijona,

gradbeni objekti 14,3 milijona,

vzdrževanje strojev 3 milijone.

Sečnja traja na našem območju od 15. avgusta do 15. maja naslednjega leta ter jo delimo na spomladanski in jesenski del. Vmesni čas za sečnjo zaradi raznih razlogov ni primeren. Da bi pa bila delovna sila zaposlena skozi vse leto, omogočajo omenjeni skladi izvrševanje drugih del, s katerimi se ukvarja delovna sila izven sečne sezone. To dejstvo nas je privedlo do tega, da

našega delavca priučimo vseh del, od eksploatacije do vseh negovalnih del. Ozko in zastarelo gledanje nekaterih, češ saj je dovolj, da zna podirati drevje, danes ne zadošča. Težnja po univerzalnih delavcih pa bo privedla do tega, da bo nujno ustanoviti tudi za gozdne delavce šolo, v kateri naj bi pridobivali kvalifikacije. Doslej smo reševali to vprašanje z različnimi tečaji. S tem pa bo izravnana tudi razlika med industrijskim ter gozdnim delavcem. Za izvršitev vseh negovalnih del, gradenj ter eksploatacije potrebuje obrat okrog 230 delavcev.

Kakor že rečeno, so gozdno-vzgojna dela druga panoga, s katero se ukvarja gozdni obrat. Cilj vzgojnih del je ta, da z različnimi neprekinjenimi zaporednimi posegi od mladja do doraščajočega gozda vzgojimo kvalitetno drevje, ki naj bi dajalo kar največ tehničnega lesa. S temi posegi se ustvarjajo tudi vmesni užitki, saj mnogokrat dosežejo visoko vrednost, prav posebno še v iglastih gozdovih (hmeljevke, jamski les itd.). Z negovalnimi ukrepi se tudi prilagaja in ustvarja taka zmes drevja, ki naj bi čimbolj popravljala zemljišča ter kot biološka združba nudila raznim škodljivcem najmočnejši odpor.

V preteklih letih so imeli za edine negovalne ukrepe pogozdovanje, posek ter oglarjenje. Površine so po izvršenih golih sečnjah navadno posadili s smreko, vendar ji nato niso pomagali, da bi kljubovala raznemu plevelu ter bukvi, ki je pognala iz panja. Navadno so posajene smreke ostale potisnjene pod najrazličnejše nekvalitetno drevje. Drugi negovalni ukrep pa je bil — kakor rečeno — oglarjenje. Ko je drevo doseglo že uporabno debelino (10—15 cm premera), so v take gozdove poslali skupine oglarjev, ki so vsa podstojna drevesa posekali in iz njih skuhal

ogljje. Pri tem delu oglar ni pazil, kaj je odsekal, običajno niso posegali v najvišji sloj drevja, tako da je le-ta ostal neprerediten in s tem lepim drevesom ni bila dana možnost, da bi ojačeni ostali kot najlepši nosilci lesne mase gozda.

Negovalna dela so pričela dobivati po vojni iz leta v leto širša področja. Pogozdovanje golih površin je ostalo velika nujnost, goljave iz planinskih let ter goljave v predelih, kjer je bil led polomil gozdove, so bile in so še neštete. V naslednjih številkah je nakazano, kako je v posameznih letih potekalo pogozdovanje količinsko ter po hektarih.

leta 1946	8 ha	30.800	kom. sadik
leta 1947	22 „	43.000	„ „
leta 1948	21 „	62.000	„ „
leta 1949	13 „	45.000	„ „
leta 1950	32 „	41.000	„ „
leta 1951	51,50 ha	139.000	„ „
leta 1952	18,80 „	98.000	„ „
leta 1953	36,20 „	64.800	„ „
leta 1954	40,40 „	144.900	„ „
leta 1955	48,50 „	155.300	„ „
leta 1956	59,20 „	213.800	„ „
leta 1957	38,00 „	148.400	„ „

Skupaj 388,60 ha 1,286.100 kom. sadik

Posajene so bile v glavnem smrekove sadike ter nekaj jelovih in jesenovih sadik. Da bi pa posajenim sadikam zagotovili neomejeno rast, se vsako leto na posajenih površinah žanjeta trava in plevel. Mnogo kasneje, to je po letu 1950, ko se je gospodarjenje z večjimi sredstvi in v nemo usmerilo v mladje, kjer je mogoče z odstranjevanjem nezaželenih vrst ter slabih debelc ustvariti pogoje za kasnejše kvalitetne gozdove, je bila odprta pot k čiščenju (trebljenju), ki se v preteklosti ni izvajalo. S čiščenjem se pomaga tudi zatrtim iglavcem, katerih rast je v mladosti slabša kot pri listavcih. Vsakomur je jasno, da razvoj od mladja, ko je običajno na površini 1 ha od 100.000 do 250 tisoč komadov debelc, pa do odraslega gozda, v katerem je na 1 ha še 300 do 400 drevesc, zahteva močno naravno selekcijo, ki pa največkrat, če vmes ne poseže človek, ni pravilna. Posamezna v rasti močnejša drevesa največkrat zamorijo mnogo lepše sosedo, toda kasneje ne nudijo toliko tehničnega lesa, kolikor bi ga tista, ki so ostala zatrta. S čiščenjem, ki se vrsti običajno zapovrstjo vsaka 2 do 4 leta, se torej z umetno selekcijo odstranjujejo vsa taka debelca, ki imajo slabe lastnosti in ki bi kasneje škodovala kvaliteti družbe. Da je bilo za čiščenje vloženo precej sredstev, je razvidno iz letnih realizacij, kjer so prikazani hektari izvršenih čiščenj (za izvršitev 1 ha je potrebnih 10—15 dni).

leta 1950	62 ha
leta 1951	52,30 ha
leta 1952	59,30 „
leta 1953	108,50 „
leta 1954	146 ha
leta 1955	148 „
leta 1956	384 „
leta 1957	261 „

Skupaj 1.521,10 ha

Mladje v svojem nadaljnjem razvoju doseže uporabne debeline, toda umetna selekcija je še vedno nujna. V tej razvojni dobi gozda — drogovnjaku, se izbirajo najboljša drevesa, da se jim z odstranjevanjem najslabših dajejo boljši življenjski pogoji. S takim prereditvenjem, ki si sledi vsakih 5 do 10 let, se počasi izbere tistih 400 dreves, ki bodo kot končni nosilci najvišje količine tehničnega lesa ostali do konca življenjske dobe gozda — zrelostne dobe. Da bi obrat mogel izvršiti vsa redčenja, ki so v mnogih primerih nujna, je izdelan petletni plan redčenj — le-ta obsega okrog 2.300 ha mladih in srednje dobnih gozdov, v katerih se bodo v omenjenih letih glede na prioriteto izvršila redčenja. Količino tako pridobljenega lesa, ki bo v glavnem za kurjavo, bo znašala okrog 35 tisoč kubičnih metrov; iz tega je razvidno, da bodo poleg redne sečnje samo redčenja dajala okrog 6.000 m³ lesne surovine, ki je bila v preteklosti le delno izkoriščena. Spričo take mase drv nastaja resen problem plasiiranja le-teh za kurjavo, ker prodajne cene zaradi visokih izdelovalnih stroškov ni mogoče znižati za večjo vsoto.

Pri obravnavanju gozdarskih problemov se je treba ozreti tudi na škodljivce. Ujme — mrtve škodljivce gozda, poznamo (poledica, sneg, slana itd.). Biološki škodljivci, lubadarji in drugi mrčes, ne povzročajo večje škode; kot sekundarni škodljivci v uravnovešenem razmerju gozdu niso škodljivi. Najobčutnejšo škodo pa povzroča divjad. Velike goljave, ki so pogozdene s smrekjo in jelko, ji nudijo s svojimi zelišči izvrstno pašo. V poznem jesenskem in zgodnjem pomladanskem času se posebno na južnih legah, ko ni več snega ter še ni zelenja, divjad loteva tudi iglastega mladja. V letu 1956—1957 je bila škoda občutna, ker sneg ni zapadel in je bil stalež divjadi premočan, tako je bilo objedenih veliko umetno posejanih ter naravnih sadik in debelc. Da bi še nadalje preprečili škodo po divjadi, so nameravali ograditi cele površine z žičnimi mrežami ter podobnimi ograjami, ogradili so tudi posamezne sadike, vendar se je pokazalo, da taka zaščita ni učinkovita. Lansko jesen so ovijali vršičke sadik s stekleno volno. Ta način se je kljub

nekaterim hibam pokazal kot najboljši; tako v letošnjem letu divjad ni povzročila znatnejše škode na zavarovanih površinah.

Tretja dejavnost na obratu pa je gozdno gradbeništvo. Najprej pogledjmo, s kakšnim fondom razpolaga gozdni obrat. Svojih cest ima okrog 65 km; ker pa za transport uporablja tudi ostale ceste, ki peljejo skozi gozdove in katerih dolžina znaša okrog 28 km, je skupno 93 km cest, tako da znaša povprečje na 100 ha gozdov 1,24 km ceste. Če primerjamo to povprečje z evropskim povprečjem, ki znaša 4 km, ter normalnim povprečjem za razgiban alpski teren, v katerem je Švica s 5,7 km na 100 ha gozdov, ter dejstvo, da so naše razmere v predalpskem pogorju podobne švicarskim, bi morali naš obstoječi fond vsaj za sedaj povečati, da bi z našimi gozdovi lahko intenzivneje gospodarili. Prav ta moment zahteva od nas pospešitev gradnje cest, da bi imeli čimprej boljši dostop v gozdove. Zadostno število širših cest pa ne poveča samo intenzivnosti gospodarjenja, ampak omogoči tudi transport s težkimi kamioni, s čimer se znatno znižajo transportni stroški. Tako odpade prepeljavanje lesne mase na gozdna skladišča z lahkimi kamioni, prav tako pa se izognemo tudi prekladanju in dvakratnemu nakladanju sortimentov, kar skupno precej bremeni proizvodni proces. Težki tereni v našem območju pa zahtevajo pri gradnji ceste visok strošek za kilometer.

Poleg spodaj naštetih zgrajenih cest se je po letu 1954 začela graditi najdaljša vozna cesta Bela (Lajšt)—Kramaršča—Mrzla rupa. Omenjena cesta bo omogočala prevoz s težkimi kamioni in bo rešila transportni problem celotne doline reke Idrijce v gornjem toku. Tekla bo mimo »Klavž« in bo s tem odprta tudi nova turistična točka. Skupna dolžina ceste bo znašala 16 km, 10 km je že zgrajene.

Do leta 1957 so bili zgrajeni še naslednji odcepi kamionskih cest, ki so že obstoječe ceste še bolj približali gozdu in omogočili odpremo lesne surovine neposredno s sečišča na tovarnjake:

Tisovec—Vrh široke doline	1,3 km
Cesta Klobučani	1,8 „
Cesta Knjipajs	1 „
Cesta Pevc	1 „
Rekonstrukcija k. c. Poslušajne	4 „
V dokončni uporabi pa sta cesti	
Ipavšek	2 „
ter Kovačev rovt	1 „

Perspektivni plan predvideva še nadaljnjo gradnjo mnogih kamionskih cest. V krajši prihodnosti je planirana gradnja k. c. Idrija-Pšenk-Rupe-Slanice, ki bo rešila transportni problem okoliša Rupe, nato k. c., ki bo povezala gozdove pod Goljaki ter dokončna adaptacija ceste Poslušajne-Škrbina-Tri smreke. Kasneje bo nujna gradnja novih cest v Kanomlji, na Pevcu itd.

Omeniti je treba tudi gradnjo drugih objektov. V letu 1958 bo dograjeno novo lesno skladišče ter skladišče za žičniški material na Prejnuti, s čimer bodo prej raztresena skladišča koncentrirana na enem mestu. Predvideva se gradnja nove logarnice na Hudem polju in na Krekovšu.

V preteklih letih so bile adaptirane logarnice v Mrzli rupi, na Pevcu ter stavba na Podreteji.

To naj bi bil grob opis dela in nalog, ki jih opravlja in pred katerimi stoji naš gozdni obrat s ciljem, da bi v gozdove, dane mu v gospodarjenje, čimbolje in koristneje prenesel sodobne izkušnje naprednega gozdarstva.

S trajnim oskrbovanjem z lastno surovino pa se bo obrat oddolžil družbi za sredstva, ki se vsako leto vlagajo v gozdove.

IZ LETNIH POROČIL RUDNIKA ŽIVEGA SREBRA V IDRIJI

Delovni načrt za leto 1957 je predvideval nadaljnje nujno potrebno »zdravljenje« — sanacijo jame, o kateri smo govorili v prejšnjih poročilih. Po tem načrtu bi v nekaj letih dosegli ravnovesje med razpoložljivimi zalogami bogatejše in revnejše rude tako, da v bodoče ne bi več prišlo do sunkovitih padcev vsebine Hg v jamski izkopsnini in s tem do občutnega nihanja letne proizvodnje živega srebra. Nasprotno, proizvodnja bi se z izboljšanim predelovalnim postopkom v topilnici mogla še povečati kljub naravnemu padanju vsebine živega srebra v odkopani rudi.

Približno do novembra sta jama kot topilnica obratovali po tem načrtu. Medtem pa se je začelo govoriti — na žalost ne uradno in ne na pravem mestu — o tem, da rudnik s predvideno proizvodnjo živega srebra pri globoko negativnem izvoznem faktorju (0,5) ne bo mogel doseči finančnega načrta. Skratka, zaradi togosti predpisov o izvozu živega srebra in togosti ter neelastičnosti uprave same je grozilo, da bo bilanca rudnika močno pasivna z vsemi slabimi posledicami, ki jih tako stanje povzroča. Zanimivo je, da se delavski svet s tem problemom sploh ni bavil iz enostavnega razloga, ker z njim ni bil uradno seznanjen. To prikrivanje dejanskega stanja se je pozneje tolmačilo in opravičevalo s tem, da se je skušala zadeva urediti po administrativni poti, češ da ne bi brez potrebe razburjali duhov. Ta strogo administrativni postopek — koliko je pri tem sodeloval upravni odbor podjetja, ni znano — je nekako sredi leta poklical v Idrijo republiško komisijo, ki je zopet na osnovi papirnatih števil, brez sodelovanja tistih, ki nekoliko bolje poznajo razmere v jami, predpisala zelo enostavno zdravilo za stanje, v katerem je bil trenutno rudnik: povečati letni načrt proizvodnje za 28 ton živega srebra, t. j. na 433 ton. Če bi se od tega dne dalje ne slepomišilo več okoli izvoznega faktorja, pač pa bi se poskušala razložiti in urediti zadeva na najvišjih merodajnih mestih, bi jamski obrat in topilnica proti koncu oktobra gotovo ne dobila ukaza, da je treba za vsako ceno pridelati 28 ton srebra več, kot je predvideno v načrtu. Z drugimi besedami: ker je zmogljivost topilniških naprav za predelavo siromašne rude v celoti izkoriščena, udari po bogatejši rudi. Pod silo razmer se je to tudi zgodilo in sanacija jame, za katero se je delalo skoro dve leti, je šla po vodi. Posle-

dice tega pa se bodo čutile precej let. Vsa zadeva je imela svoj klavni epilog na enem zadnjih zasedanj delavskega sveta v letu 1957 ob navzočnosti tov. Franca Leskoška. Na vse načine smo iskali krivca za polomijo in ga po stari navadi seveda nismo našli. Našel pa ga je tov. Luka, ko je v krepkih besedah pokazal na vse nas, ki delamo pri idrijskem rudniku.

Kljub neusmiljenemu izkoriščanju skromnih zalog bogatejše rude pa ni uspelo pridobiti več kakor 423 ton živega srebra, to je 18 ton preko letnega načrta ali 10 ton manj od naknadno popravljenega načrta. In kljub temu je bil predvideni dohodek dosežen in celo nekoliko presežen. Izplačane so bile v teku vsega leta polne plače in celo plače nad plačami (dobiček) ter premije. Videti je, da so bile številke, zaradi katerih je nastal preplah, le nekoliko napačne, so pa povzročile grobo in nepravilno gospodarjenje z zalogami bogate rude. Lahko rečemo, da je vse skupaj posledica prenegljenih ter površnih analiz in ohlapnega prikazovanja stanja rudnih zalog. Če bi zadevo od vsega začetka resno obravnavali organi delavskega upravljanja, bi do grobih sprememb letnega načrta in vseh posledic s tem v zvezi prav gotovo ne prišlo.

Leto 1957.

Če analiziramo delo na osnovi prvotnega letnega načrta, moramo ugotoviti na celi črti znatne uspehe. Pri tem pa moramo seveda izključiti negativne, toda manj otipljive posledice, ki bodo nastale zaradi grobega gospodarjenja v rudišču iz že navedenih razlogov.

Proizvodnja živega srebra je bila znatno presežena, prav tako je bila presežena tudi vsebina kovine v rudi.

Vzporedno so uspešno napredovala dela pri modernizaciji rudniških naprav. V januarju so bila zaključena zadnja drobna dela v klasirnici in zavarovalne naprave pod žičnico. Objekti so bili pripravljene, da začno s cenejšim in sodobnejšim transportom in predelavo rude. Zadnji dan januarja so odropotali poslednji vlaki rude iz stare »bašerije« v topilnico, potem pa so častitljive lokomotive in okorni leseni vagoni, ki so več kot pol stoletja dajali Idriji značilno podobo, izginili z idrijskih ulic za vedno. Istočasno so se škripajoč ustavile stare, primitivne naprave v »bašeriji«. Naslednjega dne, t. j. 1. februarja, je ruda že stekla po novi, mo-

derni žičnici in skozi sodobne naprave v novi klasirnici.

Tako žičnica kot klasirnica sta obratovali v teku leta zadovoljivo. Slabo so se obnesli le novi rotacijski udarni mlini, ki pri drobljenju rude proizvajajo preveč prahu, za katerega predelavo pa so sedanje peči v topilnici neprimerne. Rudni prah se namreč slabo prežge in povzroča dodatne izgube Hg. Z drugimi besedami rečeno, manjša izkoristek oziroma izplen peči. Verjetno bo treba udarne mlino zamenjati za navadne čeljustne drobilce, ki pri drobljenju proizvajajo manj prašnatih delov.

Istočasno z začetkom obratovanja nove klasirnice se je preusmeril ves transport rudne izkopsnine v jami k jašku »Delo«. Novi izvozni stroj je začel obratovati s polno zmogljivostjo brez vsakih zastojev v teku vsega leta.

Sredi leta so bila zaključena tudi dela pri razdelilni 2,5 kV postaji v hidroelektrarni. Tako je bil zaključen izredno važen objekt, ki bo omogočil gospodarno in varno ureditev rudniškega električnega omrežja.

Za zdravje in higieno rudarjev je izredno važna adaptacija kopalnic pri jašku Borba. Dela so se začela spomladi in so bila proti koncu leta toliko zaključena, da je kopalnica začela obratovati v splošno zadovoljstvo vseh, ki jo uporabljajo. Garderobe in kopalnice so urejene po sodobnih načelih higijene in ne manjka niti obsevalne naprave s toplotnimi in ultravioletnimi žarki, ki je v sklopu rudniških kopalnic prva na Balkanu in med redkimi v Evropi. Prav tako se je začelo tudi temeljito preurejanje kopalnice pri jašku »Delo«. Le-ta bo v grobem dograjena leta 1958. Vsa ta dela izvaja domače gradbeno podjetje »Zidgrad«.

V topilnici, ki je ozko grlo podjetja, so se opravljala le redna vzdrževalna dela poleg poskusov za izboljšanje predelovalnega procesa z zastarelimi napravami. Končan pa je bil investicijski program za rekonstrukcijo topilnice, ki naj bi se izvedla v okviru sovjetske gospodarske pomoči Jugoslaviji. Čudno in pogosto nerazumljivo obotavljanje in zavlačevanje merodajnih sovjetskih organov pa budi dvome v resnost obljubljenе pomoči. Nekako sredi leta so zastopniki rudnika sklenili v Moskvi dokončno pogodbo za dobavo rotacijske peči. Opremo naj bi začeli pošiljati v Jugoslavijo konec leta 1958. S tem naj bi se začela že zdavnaj potrebna rekonstrukcija zastarelih in negospodarskih naprav v topilnici.

Že nekaj let se vodstvo rudnika bavi z mislijo, da bi sami predelovali živo srebro v spojine, ki jih je mogoče uspešno nuditi na

svetovnem trgu. Prvi tak postopek je bil napravljen v preteklem letu s proizvodnjo živosrebrnega oksida (HgO). Poskusna proizvodnja je stekla s pomočjo opuštenih naprav »Inštituta za tehnologijo mineralnih surovin« (iz Beograda) v topilnici. Uspeh poskusne proizvodnje oksida je bil zadovoljiv in prodaja že zaradi visokega izvoznega faktorja zelo ugodna. V prihodnjem letu se bo proizvodnja oksida razvijala dalje.

Proizvodnja rude in živega srebra

V zvezi z že večkrat omenjeno sanacijo jame se je proizvodni načrt živega srebra za leto 1957 zmanjšal v primerjavi z letom 1956 za celih 70 ton Hg. Ta poseg je bil nujno potreben, da bi sčasoma ustalili nenormalno padanje vsebine Hg v jamski izkopsnini. V tem smislu so tekla dela do oktobra, ko je bil plan proizvodnje nenadoma povečan za celih 7 % in se je bilo spet treba poslužiti nerudarskih posegov v rudišču, ki že vsa leta siromašijo rudne zaloge in povzročajo sunkovite padce vsebine Hg v izkopsnini. Na ta račun je bilo pridelanih 423 ton živega srebra ali 4,3 % več, kot je bilo predvideno v načrtu. Odkopanih je bilo 160.730 ton rude, kar je 1,5 % več, kot je predvideval letni načrt. Vsebina Hg v rudi je bila presežena za 11,4 odstotka. Tako je znašala povprečna vsebina v izkopsnini 0,336 % v primerjavi s planirano 0,301 % Hg. Vse to seveda na račun izkoriščanja bogatejših delov rudišča.

V topilnici je bilo predelanih 155.706 ton rude, tako da je bil načrt presežen za pol odstotka. Od tega je bilo grobe siromašne rude, ki je vsebovala 0,169 % Hg, 36.083 ton, drobne siromašne rude z 0,279 % Hg 115.879 ton in bogate rude s 3,7 % Hg 3.744 ton.

Vsebina živega srebra v izkopsnini je torej padla v primeri z letom 1956, ko je bila 0,337, komaj za tisočinko odstotka. Kljub temu, da je bilo prežganih nad 5000 ton rude več kot leta 1956, pa je bil pridelek Hg za 33 ton manjši kot prejšnje leto. Vzrok temu je v nenormalnem nizkem izkoristku metala v pečeh. Dosežen je bil komaj 82,1 % izplen v primerjavi s 86,6 % izplenom, ki je bil dosežen leta 1956. Kot vzrok temu se navaja večja količina prahu v klasirani rudi, ki nastaja zaradi neprimernih drobilcev v klasirnici. Ta prah je mašil v pečeh kanale, odhajal v večji meri v dimovode in kondenzatorje, delno pa tudi neprežgan v ostanke. Tako se je količina štupe povečala, postala je revnejša na Hg in jo je bilo težko predelovati. To naj bi bil glavni vzrok za globok padec izplena. Pri predelavi rude v topilnici je bilo torej 17,9 % izgube. Če prenesemo te

številke v tone živega srebra, vidimo naslednje: jama je dala topilnici v rudi 523 ton živega srebra, to se pravi, da je bilo izgubljenih preko 100 ton srebra, kar je po dosežanih izkušnjah nad normalo.

Storilnost je naraščala v preteklem letu prav zadovoljivo. Tako se je splošni učinek podjetja dvignil od lanskih 0,63 t/dn na 0,67 t/dn leta 1957. Prav tako je povprečno presežanje norm v primerjavi z letom 1956 naraslo na 2 %, tako da so se norme presežale povprečno za 13 %. Učinki na posameznih fazah dela v jami so se dvignili od 3,4 % do 19 %. Tako je bil učinek na raziskovalnih delih 0,392 m³/dn, na pripravah 1.137 m³/dn, odkopih 1,44 m³/dn in zasipu 4,14 m³/dn. Ob izboljšani organizaciji dela bo mogel učinek še nadalje naraščati.

Raziskovalna dela

Sledilna dela so se v preteklem letu intenzivno nadaljevala tako na obzorjih in etažah v smereh, kjer moremo po geološki strukturi pričakovati orudjenje. Izkopanih je bilo 5.282 m rovov. Doseženi uspehi so zadovoljivi. Orudjenje je bilo ugotovljeno na 1. obzorju v okolici odk. polja Turniš, na 4. in 7. obzorju v okolici sl. j. Uršič, na 9. obzorju v območju sl. j. Ruda v verfenskih apnencih, na 12. obzorju južno od sl. j. Kiessel itd. Raziskovalna dela na 15. obzorju so do sedaj dala le skromne rezultate in je bilo ugotovljeno le nezatno orudjenje pod odk. poljem Jereb. Za obsežnejše raziskave izven sedanjega rudišča proti severozahodu v smeri Razpotja so se izvedla le nekatera pripravljalna dela. Splošno stanje rudnih rezerv zahteva še intenzivnejših raziskav, kar bo moral upoštevati delovni načrt za leto 1958 in nadaljnja leta.

Prodaja živega srebra

Sorazmerno ugodne cene živega srebra na svetovnem trgu, ki so se ustalile proti koncu leta 1956, so se obdržale na isti ravni vse prvo polletje 1957. Meseca julija pa je začela cena izredno hitro padati. Najprej na londonski borzi, kjer je do srede novembra padla za 45 dolarjev pri jeklenki, potem pa še na newyorški, kjer je bil padec manj občuten. Videti je bilo, da bo cena padla na kakih 150 dolarjev za jeklenko. Vendar so se nekako sredi novembra cene ustalile in je bila ob koncu leta povprečna cena za jeklenko živega srebra (34,5 kg) 193 dolarjev na evropskem tržišču in 236 dolarjev na ameriškem. Vzrok za padec cen živemu srebru je v zasičenosti trga, saj so se že leta 1956 pojavile v prodaji večje količine mehiškega

živega srebra. ZDA pa so ustavile nakup Hg za strateške rezerve. Le vztrajanju španskih in italijanskih producentov pri starih cenah za jeklenko Hg (235) se je treba zahvaliti, da niso cene padle še niže. Seveda tudi ti lahko operirajo le s svojimi prostimi zalogami, ki predstavljajo 20 % letne proizvodnje. Prodajo ostalega živega srebra imajo vezano z letnimi pogodbami in ga oddajajo po trenutnih, čeprav neugodnih cenah. Videti je, da so se cene ustalile posebno po razprodaji mehiškega živega srebra na evropskem trgu in da so perspektive za leto 1958 sorazmerno ugodne. Prodaja živega srebra je na domačem trgu ostala približno na ravni leta 1956. Prodanih je bilo doma 181,3 tone živega srebra, medtem ko je bilo izvoženih 237,3 tone. Vsekakor je bila cena na domačem trgu ugodnejša, saj jo kot edini producent formiramo sami. Povprečna cena živega srebra je bila na svetovnem trgu 2040 din (po uradnem tečaju) in 4551 din na domačem. Težav s prodajo ni bilo, kljub neugodnemu položaju na trgu, niti ni bilo reklamacij glede kvalitete dobavljenega blaga. Doseganje ugodnejših prodajnih cen pa je vsekakor odvisno od vestnega zasledovanja položaja na svetovnem tržišču in pravočasnega plasiranja blaga. Po analizah sodeč, je prodajni oddelek dosegel ugodne cene.

Nesreče in poklicna obolenja

V preteklem letu je število nezgod v primerjavi s prejšnjimi leti nekoliko naraslo. Medtem ko je bilo leta 1956 130 nezgod, jih je bilo lani 159, a vse so bile lahke kot prejšnja leta, ko se jih je največ primerilo pri transportu. Vendar nam te številke ne dajejo prave slike o nezgodah, ker je kriterij za klasificiranje nezgod vsako leto strožji. Danes se vsak udarec in vsaka praska že beleži kot nezgoda. Medtem ko je bila večina poškodb lahka, se je na žalost primerila tudi smrtna nesreča in poškodba, ki je povzročila trajno invalidnost. Do smrtno nesreče je prišlo dne 12. XII. 1957 na 6. etaži prvega obzorja v Ziljskem odkopnem polju. Tu je odkopaval žilo bogate rude v karbonskem skrilavcu pokojni prvi kopač Jože Jurjavčič. Uporabljal je pri tem odkopno kladivo na komprimirani zrak. Kljub temu, da je bilo delovišče solidno zatesarjeno, so se s stropa utrgali nekaj sto kilogramov težki bloki in pokopali pod seboj kopača, ki je bil takoj mrtev.

Poklicne zastrupitve z živosrebrnimi hlapi so se znižale za 28 % v primerjavi z letom 1956, kar je vsekakor lep uspeh. V jami in topilnici je bilo skupno 86 lažjih zastrupitev s hlapi Hg. Najlepši uspeh je bil dosežen pri zaščiti delavcev pred škodljivimi vplivi hla-

pov Hg ob septembrskem čiščenju v topilnici. Tu je bilo leta 1954 29 primerov zastrupitve, leta 1957 pa le 4 primeri. Zaradi bolezni in nezgod je bilo izgubljenih v celoti 22.629 dnin. Od tega odpade 3053 izgubljenih dnin zaradi nezgod, 1696 zaradi poklicnih obolenj

in 17.620 izgubljenih dnin zaradi ostalih obolenj. Vsekakor se mora v bodočih letih stanje v zvezi z nezgodami in zastrupitvami izboljšati. To pa je odvisno od dobre službe HTZ na eni strani, na drugi strani pa od upoštevanja zaščitnih mer s strani delavcev.

Karel Bezeg:

NA GORAH

(iz rokopisa »Doprinosi k zgodovini Idrije«)

Vzhodno nad Idrijo se začena slikovita planota, ki se preko prijaznih gričev širi proti Žirem, Vrhnik in Logatcu. Prav na robu idrijske kotline leži prijazna vasica Gore, ki je leta 1948 štela 15 hiš, 3 večja gospodarska poslopja ter 55 prebivalcev. Najvišja točka ob robu kotline ima 964 m nadmorske višine ali 630 m relativne višine nad mestom. Nad vasjo kraljuje starodavna cerkev, ki leži 850 metrov nad morjem. Iz Idrije vodi zelo vijugasta 9 in pol km dolga cesta preko Kovačevega rovta, vendar pa je vas dosegljiva po bližnjicah v dobri uri. Vas ima za seboj zelo pestro in zanimivo zgodovino. Kot cerkvena občina je prvotno spadala pod Šentviško goro, pozneje pod Spodnjo Idrijo, politično pa k Vipavi. Še danes je ohranjen naziv »Magdalenska gora« po cerkveni zaščitnici; staro uradno ime pa je bilo Čudenberg, ki je nastalo kot popačenka iz »Zu den Bergen«.

Pričetek cerkve bi po zapiskih škofijskega arhiva segal celo v 6. stoletje. Najprej naj bi tamkaj stala kapelica ali nabožno znamenje, iz katerega naj bi pozneje nastala cerkev. Pred nastankom kapelice pa naj bi bil na tem mestu poganski tempelj za rimski tabor. Mimo njega je vodila cesta čez Gore na Koroško, in sicer mimo vasice Zavratac ob poti na Vrhniko mimo zdravilnih vrelcev in rudokopov. Od časov poganskega tabora dalje ni nikakih vesti o nastanku krščanskega ali slovenskega naselja, vendar vse kaže, da se je vršilo naseljevanje z vrhniške strani. Ker je Marija Magdalena med tistimi svetnicami, ki so jim posvečene cerkve v znak zmage nad hudobnim duhom, to je nad poganstvom, slutimo nekako zvezo med poganskim templjem in krščansko kapelico.

Še danes je med ljudmi ohranjena zanimiva legenda iz druge polovice 15. stoletja, ki ima prav gotovo zgodovinsko ozadje, seveda brez mistične primesi, ki je plod ljudske domišljije in ustnega izročila:

Leta 1476 (ali 1457), ko naše Idrije še ni bilo, so po poti od Krnic prihrumeli proti

Goram Turki, ki so ropali po dolini. Njihov cilj je bil cerkveni zaklad, ker si od ropanja siromašnih kmetij niso mogli mnogo obetati. Turkom bi se prav gotovo ne izplačalo, da bi se povzpeli na odročno hribovje, če bi jim njihovi ogleduhi ne bili obetali dobrega plena. Zato je morala biti takrat fara močnejša in cerkev mnogo bogatejša. Rešitev pa je prišla prav tako iznenada. Pripovedka pravi, da jo je prinesla »božja pomoč«. Ko so imeli Turki cerkev že pred očmi, je prihrumela silna nevihta, med katero je cerkev zginila v oblakih, konjem pa so se udirala kopita in začeli so siliti nazaj. Turki so z vso naglico zbežali in ko so dosegli dolino, se je cerkev zopet prikazala iz oblakov. Dogodek se verjetno navezuje na leto 1475, ko so vpadli Turki na Žiri in njeno okolico. Nenadne nevihte, ko se gorska cerkva popolnoma skrije v oblakih, tudi danes niso nič redkega. Verodostojnost dogodka nam pa lahko vsaj nekoliko pojasni drugi zapis v cerkveni kroniki vasi Krnice na Žirovskem: leta 1476 so odšli Turki iz Krnic, kjer so opustili obleganje cerkve sv. Ahaca, rekoč, da je bil ta svetnik velik vojak in so se podali proti cerkvi na Gorah (Magdalenenberg). Tam so se začele konjem udirati noge, medtem ko je ljudstvo molilo v cerkvi. Turki so imeli to za božji prst in so se vrnili na cesto v dolini. Tega vpisa seveda ne smemo imeti za originalni zgodovinski vir, ker je nastal pozneje, prav gotovo na osnovi ustnega izročila pod peresom pobožnega kronista-župnika.

Kaplan Andrej Likar iz Sp. Idrije je leta 1848 porabil to snov za pesniško legendo v »Novicah«.

S konca srednjega veka imamo o tej vasi še nekaj vesti, ki nam kažejo, da je bilo tu važno pokopališče tudi za bolj oddaljena naselja ter tudi božja pot. Vas je bila torej pomembna tudi za daljno okolico, dokler ni njena pomembnost začela padati z razvojem Idrije.

Leta 1500 je označen kraj kot podružnica fare v Sp. Idriji, v naslednji luteranski dobi

pa se sploh ne omenja. Ko je bil nastavljen leta 1500 v Sp. Idriji prvi duhovnik, je oskrboval tudi Gore. Beneficij za vzdrževanje duhovnika je bil ustanovljen že pred letom 1724. Leta 1767 se je ločila od župnije v Sp. Idriji in postala samostojna duhovnjia-ekspozitura. Samostojna župnija je postala leta 1867. Prvi samostojni duhovnik je bil Jakob Lapajne iz Sp. Idrije.

V rudniških aktih iz leta 1743 se bere, da so se Gorjani radi pečali s tihotapstvom tobaka. Ko so bili pri tem nekateri zajeti, se je zanje rudnik zavzel ter priporočal deželni tobačni upravi, da jih ne sodi preveč strogo ter naj jim da možnost zagovarjanja. Najbrž so nosili Gorjani rudniškemu osebju boljši in cenejši tobak, ki je takrat veljal kot zelo učinkovito sredstvo zoper žgalniške pline. Prav gotovo so oskrbovali rudniško gospodo tudi z drugimi potrebščinami, ki jih je v Idriji vedno primanjkovalo.

Leta 1766 so se Gorjani kot rudniški podložniki obrnili na idrijski rudnik, kakor je zapisano v aktih, »brez izjeme in nepreklicno«, naj on prevzame »ius representandi«, to je pokroviteljstvo nad cerkvenim imetjem, čemur je rudnik rad ustregel. Cerkevno okrožje je takrat obsegalo še nekoliko bolj oddaljeni Jelični vrh, tako da so spadali pod njega tudi največji posestniki v idrijski dolini, med njimi Čerin, Likarca, Poljanec, Premerstein, Smuk in Zagoda. Šele leta 1883 so na posebno prošnjo nekateri izmed navedenih pripadli mestni župniji v Idriji. Leta 1886 je ministrstvo za pouk in bogočastje dovolilo na prošnjo posestnikov Smuka, Poljanca, Grudna, Likarja, Premersteina in Kogēja »na roke Pavla Grudna-Zagoda«, da se posestva v Jeličnem vrhu zaradi oddaljenosti izločijo iz pristojnosti župnije na Gorah ter se dodelijo župniji v Idriji. Ta posestva pa ostanejo kljub temu dolžna, da plačujejo župniji na Gorah (Čudenberg) enake dajatve (bero) kot prej. Enake dajatve pa morajo dajati tudi idrijski župniji. Te dajatve znašajo za vsako posestvo letno v gotovini od 63 krajcarjev do 1 goldinarja in 86 krajcarjev, pol mernika pšenice, en funt in en četrt masti ter dva voza drv. Krajevna meja med obema župnijama je bila komisijsko določena 24. julija 1886, kar je razvidno iz obvestila okrajnega glavarstva v Logatcu.

V letih 1766 do 1780 so domačini zložili fond 2300 goldinarjev za zgraditev benefi- cijske hiše poleg cerkve ter za vzdrževanje duhovnika. Obenem so izjavili, da ne odstopijo pravice patronata ter oskrbovanja fonda nobenemu drugemu rudniku. Medtem je v fond daroval 500 goldinarjev neki Jurij Pirc z Vipavskega.

Leta 1781 je umrl na Gorah vikar Štefan Kumer. Spodnjeidrijski župnik Franc Rejč je hotel na svojo roko ustoličiti kaplana Štefana Seljaka, kar pa je rudnik kot cerkveni patron preprečil. Zaradi namestitve novega duhovnika po natečaju se je vnela med cerkvenim odborom, goriškim škofom in nižjeavstrijsko komoro prava peresna bitka, ker se je za izpraznjeno mesto potegovalo več duhovnikov.

Leta 1882 je pogorela vsa vas s cerkvijo in župniščem. Hud veter je zvečer nosil ogorke prav nad Idrijo. Med zadnjo vojno je v obrambnih bojih z Nemci vas zopet dvakrat gorela. Cerkev v sedanji obliki stoji od prvega požara dalje, ko je bila pozidana na starih temeljih. Po zatrjevanju nekega že umrlega starega moža naj bi stala nad zakristijo prvotna letnica 1600. Leta 1798 so popravili župnišče s prispevki domačinov in iz sredstev cerkvenega premoženja Sp. Idrije. Stroški so znašali 893 goldinarjev.

Redna ljudska šola je bila ustanovljena leta 1911. Do tedaj je obstajala le zasilna šola z nepoklicnim učiteljstvom. Leta 1896 je obiskovalo tako šolo 10 rudarskih otrok, leta 1923 pa pravo šolo že 27 takih otrok, ki so imeli enake olajšave in podporo rudnika kakor druge šole, ki jih je podpiral rudnik. Leta 1916 je bilo vseh šolarjev že 40.

Najstarejši priimki na področju vasi so: Kolenc, Leskovec, Govekar. Kolenci so na svojem posestvu menda že okoli 500 let.

V Idriji je še zelo dobro ohranjeno izročilo, da so nosili pokopavat mrličje na Gore ne samo iz cerkvenega okoliša, ampak tudi iz mesta ter iz daljne okolice Vojskega in Črnege vrha. To nam pojasnjuje tudi razmere v dobi luteranstva, ko je mnogo Idrijčanov ostalo katoliške vere in so svoje rajne raje pokopavali na božjepotnih Gorah kakor pa v »krivoverski Idriji« ali pa pri fari v Spodnji Idriji, ki je bila prav tako pod nadzorstvom »cerkvenega patronata«, to je luteransko navdahnjene rudniške gospode. V zvezi s tem je posebno zanimivo starodavno nabožno znamenje pri Kumru na poti z Brušovša na Gore, kjer so pogrebci počivali.

Poletni hlad v čistem gorskem zraku, pozimi pa lepa snežna odeja vabita na gorsko planoto vedno več izletnikov, ki sicer niti ne slutijo, da ima ta mirna in tiha vasica burno preteklost, ki je, čeprav zavita v kopreno pravljič, mnogo starejša od mestne zgodovine. Ljudje še danes kažejo odtise konjskih kopit tudi v tistih smereh, od koder Turki prav gotovo niso mogli nikdar priti. Pod skalami, ki so se privalile z vrhov, še danes ležijo zakladi, ki jih čuvajo škrti, in marsikje se poznajo sledovi kopačev, ki so iskali zaklade, ki pa jih seveda niso našli.

Ivan Beričič:

RAZSTRELITEV ČRPALK V IDRIJSKEM RUDNIKU

Vojkova brigada se je v začetku leta 1944 zadrževala v okolici Cerkljanskega vrha. Od tu sem bil poklican v štab XXXI. divizije, ki je bil v Planini nad Cerknem. Na cilj sem prišel 25. januarja. Tu sem se javil pri namestniku komandanta Dušanu Švari-Duletu. Zvedel sem, da je prišel od glavnega štaba ukaz za rušenje industrijskih objektov, ki se jih poslužuje okupator — nam pa je bila tudi potrebna akcija, ki bi močno odjeknila med prebivalstvom. Na namestnikovo zahtevo sem kar takoj narisal približen načrt akcije, ki bi nam omogočila razstrelitev vodnih črpalk v rudniku, s čimer bi zelo otežkočili ali pa celo onemogočili redno delovanje rudnika. Komandanta sem prosil samo za najstrožjo konspiracijo in ta moja previdnost se je izkazala kot popolnoma pravilna.

Za akcijo smo določili noč od 5. na 6. februar, to je od sobote na nedeljo, ker so takrat v jami samo nočni čuvaji in strojniki. Dobil sem nalogo, da takoj pripravim vse potrebno in da zberem primerne ljudi. Spoznamno s komandantom XXXI. divizije Potočnikom-Lazarjem sem odbral 12 ljudi iz obveščevalnega centra XXXI. divizije, za zaščito pa smo določili I. bataljon Vojkove brigade z dvema bacačema in petimi mitraljezi. Dne 5. februarja popoldne smo odšli s Cerkljanskega vrha preko Jazen, Ledin, Razpotja na Cajni vrh in se ustavili pri kmetu Cajnarju. Šele tu smo moštvo pojasnili akcijo. To je bila naša sreča, ker je bil komandant zaščitnega bataljona Tone gestapovski zaupnik, ki je takoj poslal svojega človeka v Sp. Idrijo. K vsej sreči pa je izdajalec prišel v Sp. Idrijo že v času policijske ure in je prišlo sporočilo v Idrijo do Nemcev, ko je bila akcija že končana. Tega izdajalca smo pozneje odkrili na osnovi nekega pisma in je bil likvidiran.

Ko se je stemnilo, bi bili morali z vrha hriba z minami obstreljevati mesto in s tem odvrniti pozornost od naše akcije. Tedaj smo spoznali, da bacači ne delajo, ker so bili zarjaveli. Pozneje smo dognali, da jih je bil izdajalec namazal z neko tekočino. Na tem položaju bi bili morali ostati do konca akcije, vendar je komandant kmalu ukazal povratek, čeprav so proti temu protestirali nekateri komandirji, med njimi tudi Idrijčan Jože Božič, ki so se dobro zavedali svoje dolžnosti.

Naša skupina je odšla preko Gor v Lju-

bevč, nato pa v Cegovnico, kjer je vhod v jamo, ki se le redko uporablja. V tej skupini so bili, kot se še spominjam, Evgen Matejko-Pemc, ki je bil po rodu Čeh in namestnik šefa obveščevalnega centra XXXI. divizije, neki Tomo, po rojstvu Poljak, Milan Lipičar iz Trnovega, Močnik, komandir minerskega voda, Srečko Tušar iz Idrije, Danilo Saksida iz Prvačine, Stanko Černe iz Grgarja, Bogdan Oblak, vodja minerskega voda XXXI. divizije. Oglasili smo se pri rudarju Kajetanu Bačnarju, ki pa nam je povedal, da ima ključe od sedanjega jaška »Pravica« Anton Kacin, ki ni bil naš človek. Ko smo mu povedali, kaj hočemo, je prišel iz spalnice oborožen z dežnikom, da bi nas prestrašil. Ko smo mu pojasnili, da dežniki ne bodo rešili belogardistov, se je začel izgovarjati, da nima ključev. Ko se je naš Pemc ozrl na steno, jih je enostavno vzel, moža pa smo seveda morali zastražiti, ker je nekajkrat poskušal oditi iz spalnice. Pred vhodom v jašek smo zopet pustili v zasedi dva človeka s strojnicama, da bi zabranila kak nevšečen prihod iz mesta.

Jašek je globok navpično 100 metrov in v globino je treba iti po lestvah, ki so bile zaledenele, kar nam je prodiranje zelo otežkočalo. Kosi ledu so padali na glave tovarišev. S seboj pa smo vlekli še 25 kg težak zaboj streliva, ki nam je delal neverjetne preglavice. Po enourni hoji smo prispeli na III. obzorje ter po zapuščenem rovu do jaška »Delo«, kjer smo zagledali veličastno drogovje črpalke »Kamšt«. Tedaj mi je Tomo pošepetal, da se mu zdi, da sanja in da vse skupaj ne more biti resnično. Po slepem jašku smo prišli na VI. obzorje, kjer smo morali prebiti kabel, da bi preperečili obveščanje iz jame. Tu sem stal na iztrohneli deski, ki se mi je zlomila, vendar me je Pemc še zadnji trenutek potegnil k sebi, sicer bi bil strmoglavil 280 metrov v globino, tovariši pa bi ne bili več našli izhoda iz rudnika. Na VII. obzorju smo pustili zaboj z eksplozivom, da bi minirali črpalke »Kamšt«. Nekaj pred polnočjo smo prispeli do glavne električne črpalke na XI. obzorju. Tu smo našli strojničarja Filipa Murovca, ki me je spoznal in ki je tudi takoj uganil naš namen. Pozdravil me je z besedami: »Anžon, kaj boste pa napravili z nami?« Mehanik Franc Kolenc pa je bil blagajnik mestnega OF odbora in se je od srca smejal, ko sem pojasnil, da bomo

vse ljudi likvidirali, ker delajo za okupatorja. Takoj smo šli v skladišče eksploziva, v katerega smo morali vdreti. Vzeli smo kar pet zabojev po 25 kg in 30 metrov dolgo vžigalno vrstico. S Tušarjem in Bogdanom smo se morali spustiti po lestvah z zabojem eksploziva še 70 metrov niže na XIV. obzorje, kjer sta bili dve pomožni črpalki. Ob povratku na XI. obzorje pa smo srečali dva nočna čuvaja, Janeza Kanduča in Antona Rejca, ki sta se nemalo začudila, ko sta ugotovila, da so v jami partizani, čeprav straži rudnik 2.200 Nemcev. Vsi so morali z nami, ko smo zažgali vrvice. Isto smo napravili tudi na VII. obzorju. Tu pa eksploziv ni vžgal, ker je eksplozija na IX. obzorju iztrgala slabo pripete kapice. Stopal sem zadnji in stalno opozarjal, naj bi hodili čim hitreje, ker se nam je zelo mudilo in smo bili v smrtni nevarnosti. Prvo eksplozijo smo začutili še pred izhodom, ono z XI. obzorja pa že zunaj, kar je bila naša sreča, ker bi nas bila pometala z lestev.

Hiteli smo s skrajnimi napori. Tovariši so že skoraj obupavali, saj so imeli že pred norno potjo po rudniku v nogah dolgo pot s Cerkljanskega vrha po skoraj meter debeli snežni odeji. Mene je pa še posebno skrbelo, kaj bomo doživeli ob izhodu. Ko nas je prva eksplozija pri zadnjih lestvah pošteno zagugal, smo dobili tudi že sporočilo, da je zunaj vse v redu, ker so stražarji vestno izpolnili svojo nalogo. Tedaj sem dobil občutek, da se zopet vračam v življenje, ker sem se ob

začetku akcije že nekako zapisal med mrtve.

Kmalu smo bili na varnem. Našim prisiljenim spremljevalcem smo svetovali, naj gredo kar z nami, ker za njihovo življenje zaradi nemškega maščevanja ne bi bili dali niti počenega groša. Žal pa so bili prestari in sem jim moral napisati potrdilo, da smo jih bili z orožjem prisilili k odhodu iz jame. Pozneje smo zvedeli, da jih je bilo naše potrdilo rešilo. Kmalu smo zaslišali dolgotezni grom in stresljaj. Vedel sem, da je uspela tudi eksplozija na XI. obzorju. Zmeden in vzhičeno sem tedaj vzkliknil: »Šli so k vragu idrijski žlikrofi!« Pa tudi nam se je pošteno mudilo, čeprav nam je akcija izčrpala zadnje sile. V partizanih smo vedno našli še rezervne sile tudi za tek, če je bila sila. Na Cajnem vrhu nismo našli nikogar. Izdajalski komandant je bil prepričan, da so nas Nemci v jami likvidirali. Pa se je zmotil! Kmetu Cajnarju pa smo še danes hvaležni za žganje in kotel polente z mlekom, s katerim nas je bil pogostil. Pot do naše edinice smo že lažje premagali.

Posledice akcije so bile strašne: o črpalki skoraj ni ostalo sledu, vse železje v daljni okolici je bilo zlomljeno in skrivljeno, dvigalo je bilo stisnjeno ob steno, lesena vrata pa so bila daleč naokoli pometana s tečajev. Brez dvoma je bila to do tedaj ena največjih sabotažnih akcij v Sloveniji, ki je potekla brez človeških žrtev. Nagrada je bila pohvala Glavnega štaba NOV in POJ ter Glavnega štaba Slovenije.

Janez Pirc:

DVOJE NEMŠKIH ZVERINSTEV

Mnogo tragičnih dogodkov smo doživeli med narodnoosvobodilno vojno. Najhujša zverinstva Nemcev na ozemlju naše občine so bila na področju Kanomlje v času njihove zadnje ofenzive okoli velike noči aprila 1945. Tu je okupator izlil še ostanke svoje poživljenosti in svoj bes, morda z zadnjim upanjem, da reši propadajoče sanje o gospostvu nad svetom ali pa že v slutnji končnega propada. Ko se danes spomnim na te dogodke, me še vedno strese po vsem telesu in me oblije mrzel pot, v sanjah pa še kdaj pa kdaj zaslšim obupne krike malčkov, ki so živi zgoreli v požganih hišah.

S Kanomeljskega Razpotja nad Idrijo pelje pot do kmetije v Žličniku, ki so jo imeli v najemu Štucinovi. V čast nekega našega slavja 23. marca 1945 je skupina partizanov nepreudarno zakurila velik kres, ki je Nemce

tako razdražil, da so že naslednjega dne uprizorili hajko na to področje. Le prav majhna skupina partizanov se je tedaj zadrževala v Plečah pri Medvedovih, zaposlena s terenskim delom. Kmetija leži na nasprotnem bregu. Ivanka, Štucinova hčerka, stara nekaj nad 30 let, je kmalu potem, ko je kres že zgorel, prišla k nam, ker se je bala, da bodo prišli Nemci. Prespala je pri nas, naslednjega dne pa jo je skrb za domače in za otroke gnala nazaj domov, čeprav smo ji svetovali, naj bi se vsi umaknili z ogroženega področja.

Okoli 11. ure smo s strahom opazili, da se je iz nesrečne hiše močno pokadilo, za dimom pa so udarili ognjeni zubli. Ker sem bil tedaj v gozdu Veličje, sem kmalu razločil tudi obupne glasove otrok. Obšla me je grozna slutnja, vendar si nisem mogel niti predstavljati, da bo vse tako strašno, kakor

smo pozneje ugotovili. Plameni so se strahotno večali, glasovi pa so počasi potihnilni. Hiša je popolnoma zgorela in Nemci so kmalu odšli. Nam ni kazalo drugega, kakor da smo nemočni opazovali žalostni dogodek, ker nismo imeli v bližini nobene močnejše edinice, ki bi lahko prišla na pomoč nesrečnim ljudem. Pripravljala se je zadnja nemška ofenziva, pred katero smo se morali kmalu tudi mi umakniti v Gradne peči.

Kmalu po odhodu Nemcev so odšli na pogorišče domačini, ki so nam prinesli tragično sporočilo: Nemci, ki se jim je pridružilo tudi nekaj domobrancev iz Idrije, so hišo obkolili in v njej zaprli 7 ljudi: nesrečno Ivanko, gospodarja Janeza in njegovo ženo, dvoje Ivankinih otrok in dvoje otrok njihovega sorodstva. Nato so hišo zažgali. Ker se je ogenj tako naglo razširil, smo sklepali, da so morali Nemci spodnji del hiše polit z bencinom. Sosedje so nato pobrali samo še ostanke zgorelih žrtev v zasilno zbito krsto in jih odpeljali na pokopališče v Sp. Idriji. S kakšnimi občutki je domači župnik, velik zaščitnik domobrancev in Nemcev, sprejemal ter pokopaval žalostne ostanke svojih faranov, nam bo verjetno ostalo vedno nepojasnjeno.

Iz dneva v dan so sledila sama žalostna poročila o zverinstvih, ki jih je okupator zažgal. Žrtve so bile največkrat ženske ali otroci. Najbolj nas je pretreslo zverinstvo, ki je bilo izvršeno prav na velikonočno nedeljo leta 1945, ko so se Nemci že umikali proti Vojskemu, kjer so organizirali glavno ko-

mando ter kmalu nato prejeli vsaj delno plačilo v borbi na Vojščici, kjer je naša vojska dokončno strla njihovo samozavest in pohlep.

Večja četa umikajočih se poživinjenih Nemcev in domobrancev je nenadoma obkolila hišo v Brdu. Vanjo so nagnali devetčlansko družino, nato so izvlekli gospodarja ter mu naložili velik zaboj municije, ki ga je moral nesti po skoraj navpični strmini v Rovtarjev vrh. Tu je moral odložiti zaboj, nakar so ga ustrelili. Druga skupina pa je zažgala hišo ter s streljanjem preprečila rešitev nesrečnežev iz ognja. Tudi ta dogodek je naša skupina, od katere se spominjam Denisa Primožiča, Staneta Logarja in Franca Medvediča iz Idrije, lahko samo opazovala iz Gradnih peči, kjer smo bili popolnoma obkoljeni, in samo sreči se moramo zahvaliti, da nas Nemci niso izsledili. Skrivoma in potuhnjeno so se zveri približale hiši, da bi tudi otroci ne mogli pobegniti, nato pa sta se razbesnela prusovski krvoločni duh ter domobransko svetoahlinstvo nad nedolžnimi žrtvami. Tekle so že pozne popoldanske ure, ko je tudi tukaj švignil pod nebo plamen, v katerem je zgorelo 8 nedolžnih ljudi, večina otrok. Nemci so morali naglo oditi, po dolini pa je postalo živahno, ker je ljudstvo zasluhtilo osvoboditev. Tudi tu so domačini pobrali zoglelene ostanke žrtev in jih odpeljali na pokopališče v Spodnji Idriji.

V dolino se je razlival duh svobode, duh dokončne osvoboditve. Ta duh je prehajal tudi v naša srca, ki so bila pod najtežjim dojmom žalostnih dogodkov.

OBČINSKI LJUDSKI ODBOR IDRIJA

Po 29. členu temeljnega zakona o varstvu rastlin pred boleznimi in škodljivci (Ur. list FLRJ, št. 26/54) v zvezi z 71. točko 43. člena zveznega zakona o pristojnosti občinskih in okrajnih ljudskih odborov (Ur. list FLRJ, številka 52/57) je Občinski ljudski odbor Idrija na ločenih sejah občinskega zbora in zbora proizvajalcev dne 24. VI. 1958 sprejel

ODREDBO

o skupnem zatiranju rastlinskih boleznih in škodljivcev

1. člen

Zaradi bolj intenzivnega in uspešnega zatiranja kolodarskega hrošča, rdečega pajka, ameriškega kaparja, češpljevega kaparja ter drugih kaparjev, jabolčnega zavijača, škrlupa, krompirjeve plesni in cvetožerja, se na območju občine Idrija odreja skupno zatiranje teh rastlinskih boleznih in škodljivcev.

2. člen

Skupno zatiranje rastlinskih boleznih in škodljivcev iz 1. člena te odredbe organizirajo in

izvajajo na svojem območju splošne kmetijske zadruge ob sodelovanju lastnikov, posestnikov oz. uporabnikov (v nadaljnjem besedilu lastnikov) kmetijskih zemljišč ter na njihov račun.

V hribovitih predelih, ki so za motorne in ročne prevozne tehnične opreme kmetijskih zadrug težko dostopni, so splošne kmetijske zadruge dolžne pripraviti organizacijo zatiranja, preskrbeti lastnikom kmetijskih zemljišč pomoč v ročnih tehničnih in kemičnih sredstvih za zatiranje rastlinskih boleznih in škodljivcev in nadzorovati izvedbe akcij za zatiranje.

3. člen

Kakšne varstvene ukrepe za zatiranje posameznih rastlinskih boleznih in škodljivcev so dolžne izvajati kmetijske zadruge oz. lastniki kmetijskih zemljišč ter kdaj, kje in kako naj se ti ukrepi izvajajo, določi za kmetijstvo pristojni upravni organ občinskega ljudskega odbora.

Za kmetijstvo pristojni upravni organ občinskega ljudskega odbora določi po zaslišanju

kmetijske zadruge tudi predele, na katerih morajo izvajati varstvene ukrepe lastniki sami.

4. člen

Za storitve, opravljene v 2. členu, zaračunava kmetijska zadruga posameznim lastnikom kmetijskih zemljišč nabavno vrednost kemičnih sredstev in dejanske stroške storitev s stroji (delovna sila, gorivo, amortizacija, režijske stroške).

5. člen

Če lastniki na območju, za katerega je določil pristojni upravni organ, da morajo lastniki sami izvršiti varstvene ukrepe, le-teh ne izvedejo ali jih izvedejo ob nepravem času ali na nepravilen način, je dolžna izvesti te varstvene ukrepe kmetijska zadruga na njihov račun. V takem primeru lahko zaračuna kmetijska zadruga tem lastnikom polno ekonomsko ceno.

6. člen

Izvajanje varstvenih ukrepov po tej odredbi nadzoruje za kmetijstvo pristojni upravni organ Občinskega ljudskega odbora Idrija. Ta organ vodi o izvajanju teh ukrepov tudi potrebno evidenco.

7. člen

Za kršitev predpisov iz 1., 2. in 3. točke te odredbe se uporabljajo določila 3. točke 58. člena, 6. in 7. točke 59. člena ter 60. člen temeljnega zakona o varstvu rastlin pred boleznimi in škodljivci.

8. člen

Ta odredba začne veljati z dnem objave v Uradnem glasilu okraja Gorica.

Št. 01/1-48/12-58-B/b

Idrija, dne 24. VI. 1958.

Predsednik:

Lado Božič, l. r.

Občinski ljudski odbor Idrija je izdal po 2. točki 26. člena Statuta občine Idrija št. 01/T-33/34 z dne 5. 11. 1957 in 3. točki 47. člena Zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o pristojnosti občinskih in okrajnih ljudskih odborov (Uradni list FLRJ št. 52/57) na seji občinskega zbora in zbora proizvajalcev dne 24. VI. 1958

ODLOK

o prepovedi paše domače živine v gozdovih splošnega ljudskega premoženja na območju občine Idrija

1. člen

Zaradi zaščite gozdov se prepoveduje paša domače živine v vseh gozdovih splošnega ljudskega premoženja na območju občine Idrija.

2. člen

Kršitev določb 1. člena tega odloka se kaznuje po določilih 8. točke 31. člena Zakona o gozdovih (Uradni list LRS št. 22/53).

3. člen

Ta odlok začne veljati osmi dan od dneva objave v Uradnem glasilu okraja Gorica.

Št. 01/1-48/13-58-B/b

Idrija, dne 24. VI. 1958.

Predsednik:

Lado Božič, l. r.

IZ ZAPISNIKOV SEJ OBČINSKEGA LJUDSKEGA ODBORA IDRİJA

VII. skupna seja obeh zborov dne 24. junija 1958

Po poročilu Sveta za družbeni plan in finance k predlogu družbenega plana in proračuna za leto 1958 in po poročilu predsednika o predlogih zborov volivcev k družbenemu planu in proračunu sta bila sprejeta:

1. odlok o družbenem planu občine Idrija za leto 1958,

2. odlok o proračunu Občinskega ljudskega odbora Idrija za leto 1958.

Na predlog Sveta za splošno upravo in notranje zadeve ter Sveta za stanovanjske zadeve je bilo sklenjeno, da se zagotovi nekaj stanovanj predvsem za učiteljstvo in druge javne uslužbence, ki so občini nujno potrebni.

Na ločenih sejah sta občinski zbor in zbor proizvajalcev obravnavala naslednje:

Sprejet je bil predlog družbenega plana in predlog proračuna občine Idrija za leto 1958.

Potrjen je bil zaključni račun proračuna Občinskega ljudskega odbora Idrija za leto 1957, zaključni račun občinskega družbenega investicijskega sklada za leto 1957 in zaključni račun sklada za stanovanjsko izgradnjo za leto 1957.

Na predlog Sveta za kmetijstvo sta bila sprejeta:

1. odlok o prepovedi paše v gozdovih splošnega ljudskega premoženja na območju občine Idrija,

2. odredba o skupnem zatiranju rastlinskih bolezni in škodljivcev.

Iz občinskega družbenega investicijskega sklada se najame posojilo v višini:

1. 400.000 din za rekonstrukcijo električnega omrežja v Idriji,

2. 408.000 din za vgraditev senčnikov pri trgovsko-stanovanjski hiši na Trgu maršala Tita.

Obrtni delavnici Remont Idrija se dodeli v trajno uporabo parcela št. 119 stavbišča iz zemljoknjižnega vložka 481 k. o. Idrija v izmeri 368 kvadratnih metrov, podjetju Avtoprevoz Tolmin pa parcela 147/1 iz zemljoknjižnega vložka 481 k. o. Idrija. Obema podjetjema se dodeli zemljišče zato, da se jima omogoči gradnja stanovanjske hiše.

Na prošnjo Antona Gantarja se mu dodeli parcela št. 122 k. o. Jelični vrh v izmeri 400 m² za gradnjo stanovanjske hiše.

Dovoli se zamenjava parcel 155, 135 in 35 stavbišče, vpisane v vložku 120 k. o. Idrija na ime Marjane Jurjavčič iz Idrije, za parcelo številka 247, hišo s pripadajočim vrtom in parcelo št. 97/4, vpisane v vložku 144 k. o. Idrija na ime Splošno ljudsko premoženje.

VIII. skupna seja obeh zborov dne 15. julija 1958

Sprejeto je bilo poročilo Sveta za šolstvo, Sveta za kulturo in prosveto ter Sveta za telesno vzgojo.

Na predlog komisije za gospodarstvo je dovolil Rudniku živega srebra Idrija razširitev predmeta poslovanja, tako da se Rudniku omogoči proizvodnja živosrebrnega oksida.

Sprejet je bil odlok o uvedbi posebnega krajevnega prispevka za elektrifikacijo vasi Otalež. Za potrebe elektrifikacije podeželja je bilo sklenjeno, da se najame posojilo iz sredstev za

pospeševanje gospodarstva občinskega družbenega investicijskega sklada v višini 1.580.000 din.

Razpoložljiva sredstva 4.580.000 din so razdelili:

1. za rekonstrukcijo električnega omrežja Otalez 2.580.000,
2. za rekonstrukcijo električnega omrežja Ledine 100.000,
3. za nadaljevanje elektrifikacije Kanomlje 800.000,
4. za nadaljevanje elektrifikacije Sebrelej 200 tisoč dinarjev.

Da se zmanjšajo dajatve Delavski menzi v Idriji in omogoči dajanje cenene hrane delavcem in uslužbencem, se jo oprosti plačevanja proračunskega prispevka iz osebnega dohodka.

Z nekaterimi popravki so potrdili odločbe finančno samostojnih zavodov o določitvi položajnih plač uslužbencem teh zavodov.

Sklenili so, da se proda stara šola v Krnicah tov. Milanu Mrcini iz Krnic št. 52. Ker je žena imenovanega enostranska vojna sirota, ima po odloku o prodaji hiš pravico do nakupa brez javne dražbe. Zato je bilo sklenjeno, da se poslopje proda brez javne dražbe.

Zaradi gmotnega stanja prosilca je bil podaljšan rok odplačila stanovanjske hiše v Zadlogu, ki jo je kupil Franc Habe, na 15 let, rok odplačila stanovanjske hiše v Lomeh, ki jo je kupil Franc Rudolf, pa na 10 let.

Za potrebe gradnje transformatorskih postaj so dodelili Elektro Tolminu v trajno uporabo parcele št. 344, 58, 150 in 570 iz k. o. Idrija.

Dovoli se zamenjava dela parcele št. 63/1 v izmeri 45 m², vpisane v vložku 112 k. o. Idrija, na ime Julij Novak, za del parcele št. 1577 v izmeri 180 m², vpisane v vložku 157 k. o. Idrija, na ime Splošno ljudsko premoženje.

Za namestnika predsednika je bil izvoljen tovariš Mirko Tratnik.

Imenovanja in razrešitve:

Po sodbi Gospodarskega sodišča Koper je Iyan Carl izgubil pravico, biti postavljen na vodilna mesta katerekoli gospodarske organizacije. Zato je bilo sklenjeno, da se razreši dolžnosti direktorja Gostinskega podjetja Jelenk v Spodnji Idriji.

Razrešen je dolžnosti član Sveta za splošno upravo in notranje zadeve tovariš Danilo Sever.

Za člana Sveta za splošno upravo in notranje zadeve je imenovan tovariš Adolf Ferjančič. Razrešen je dolžnosti člana Sveta za socialno varstvo tovariš Egidij Celik.

Za člana Sveta za socialno varstvo je imenovana tovarišica Rozalka Lipužič.

Komisija za dajanje soglasja k pravilnikom o delovnih razmerjih se poveča od 3 na 5 članov. Za nova člana sta imenovana:

Franc Didič, uslužbenec RZS, in
Vikca Logar, uslužbenka Zidgrada Idrija.

Imenovana je tarifna komisija, ki jo sestavljajo:

1. predsednik Silvi Blaj, član zbora proizvajalcev;
2. član Adolf Podobnik, uslužbenec RZS v Idriji;
3. član Tončka Kogej, član občinskega sindikalnega sveta;
4. član Trajko Djokov, uslužbenec Zidgrada Idrija;
5. član Branko Čizman, uslužbenec Tovarne povištva.

Za upravitelja Osemletne šole I Idrija je imenovan tov. Ivan Hlača.

Za upravitelja Osemletne šole II. Idrija je imenovan tov. Bojan Križaj.

Za upravitelja Osemletne šole Črni vrh je imenovana tov. Marija Vodopivec.

Z A P I S K I

NAŠ LETOŠNJI TURISTIČNI TEDEN

Tudi letošnji turistični teden v Idriji je trajal deset dni. Začel se je z Dnevom rudarjev 3. julija in končal s čipkarskim festivalom 13. julija. Začetek in konec tedna se navezujeta na dva tradicionalna dogodka, ki sta tipična za naše rudarsko mesto: Dan rudarjev, ki bo moral dobiti v bodočnosti še mnogo večji poudarek, ker je Idrija naše najstarejše rudarsko mesto z neprekinjeno eksploatacijo, ki se približuje častitljivi 500-letnici. Tudi čipkarstvo je staro nekaj stoletij, vendar je začetek še zelo malo raziskan. Tekmovanje naših čipkaric pa predstavlja vedno edinstven dogodek, ki ga človek lahko doživi samo v Idriji.

Vmesne dneve so dopolnile razne prireditve, o katerih lahko trdimo, da so bile letos posrečeno izbrane, kar je mnogo pripomoglo k pestrosti celotnega programa.

Najlepšo sliko dogajanja pa nam bo dala kronika tedna:

3. julij: Dan rudarjev: začel se je z večernim koncertom naše godbe na pihala. Če smo lani ostro kritizirali našo godbo, ki je bila

zdrknila že na rob propada, smo danes dolžni, da ugotovimo njen dvig, ki nam daje upanje, da je najhujša kriza minila in da se bo lahko zopet začela dvigati med najboljše v naši ožji domovini. Ta godba je že zgodaj zjutraj spravila na noge naše rudarje, ki so se ob 9. uri zbrali v Mejci na zborovanju. Slavnostni govor je imel sekretar okrajnega komiteja ZKS Tine Remškar, ki je najprej iskreno čestital našim rudarjem k njihovem prazniku ter poudaril njegov pomen glede na naš politični in gospodarski razvoj.

Športna tekmovanja štirih glavnih obratov rudnika so trajala tri dni: v odbojki so bili najboljši »Zunanji obrati« pred »Jaškom Delo« in »Jaškom Borba«. Posebno živahno je bilo tekmovanje v balincanju na novem dvosteznem balinišču v Mejci, ki je privabilo tudi mnogo gledalcev. Zmagal je »Jašek Borba« pred »Jaškom Delo« in »Zunanji obrati«. V šahu so bili zopet najboljši »Zunanji obrati« pred »Jaškom Delo«, »Jaškom Borba« in »Topilnico«. Najboljše strelce pa ima »Jašek Delo«, saj so zmagali pred »Topilnico«, »Jaškom Borba« in »Zunanji obrati«. V splošni oceni telesne vzgoje naših rudarjev bi torej morali ugotoviti, da imajo »Zunanji obrati« za sedaj najboljše športnike.

ČIPKARICE MED TEKMOVANJEM

Foto: Iris

Praznično popoldne je minilo v veselem razpoloženju pri prosti zabavi v Mejci, čemur je mnogo pripomogel tudi del razdeljenega dobička.

4. julij: Dan borcev: Občinski odbor Zveze borcev se je letos spomnil narodnega heroja kapetana Jožeta Mihevc-Rudarja. Ob 10. uri je bila svečanost na idrijskem pokopališču z odkritjem spominske plošče z napisom »Narodni heroj Jože Mihevc-Rudar, rojen 22. 7. 1922, padel 22. 6. 1944. Slava mu!« Svečanosti so se udeležili predvsem predstavniki ljudske oblasti in političnih organizacij, rudarska godba pa je igrala žalostinke. Svečani govor je imel Jože Kenda, direktor rudnika v pokoju, ki je predvsem opisal mlado življenje našega heroja, ki si je vzel partizansko ime po svojem rudarskem poklicu.

Težko, kot večina Primorcev pod italijansko okupacijo, je živel Jože, ki se je rodil v Idriji kot rudarjev sin dne 22. VII. 1922. Izučil se je za mizarja, spomladi 1941 pa je odšel v premogovnik Rašo v Istri, kjer je delal kot rudar. Novembra leta 1942 se je vrnil domov in se takoj vključil v Južnoprimorski odred. Od tu je bil poslan v brigado Simona Gregorčiča, kjer se je izkazal s hrabrostjo in požrtvovalnostjo. Bil je imenovan za vodnika brigade in v tej ostal do septembra 1943. leta. V borbi z italijanskimi edinicami je izvršil vrsto sabotažnih akcij. V februarju leta 1943 je na planini med Gornjo in Dolnjo Tribušo napadlo 3000 Italijanov njegovo edinico, ki je štela samo 70 mož. V težki borbi je odbil vse napade, pri čemer je padlo 70 sovražnih vojakov. Maja leta 1943 je kot komandir čete sodeloval v ogorčenih borbah na Kolovratu proti številnim Italijanom, odbil sedem jurišev in prizadel sovražniku mnogo izgub. V celodnevni borbi na Špiku v Benečiji

je s 150 partizani odbijal napad 100 alpincev in rešil edinico brez vsake izgube. V Rezijski nad vasjo Ponto je vodil borbo z alpinci, jurišal na čelu čete in pognal sovražnika v beg.

Septembra leta 1943 je bil komandant bataljona v Goriški brigadi. Ob kapitulaciji Italije je na goriški fronti s spustnim manevriranjem rešil veliko skupino ranjencev. Likvidiral je italijansko posadko v Kanalu in porušil med Kanalom in Mostom na Soči več sto metrov železniške proge.

Kot komandant tretjega bataljona Gradnikove brigade, ki je bila decembra 1943 na Ravnah popolnoma obkoljena od močnih sovražniških enot, je Mihevc z jurišem prebil obroč, da se je brigada brez izgub umaknila. Imenovan je bil za komandanta Gradnikove brigade, nato pa za komandanta brigade Vojka Premrla.

S to brigado je vodil vrsto težkih borb. Padel je na Jelovici v boju z Nemci 20. junija leta 1944. Za svoja junaška dejanja je bil Jože proglasen za narodnega heroja.

V tej najhujši borbi, kar jih pomni zgodovina, so se morali naši borci zelo pogosto boriti s šestkrat močnejšim sovražnikom in so kljub temu zmagovali. Take herojske borbe je doživljala tudi naša okolica. Govornik je končal z opozorilom, da je prav ta čas velika proslava ob Sutjeski, ki ji prisostvuje tudi naš Maršal skupaj z drugim gostom iz prijateljske države Združene arabske republike, predsednikom Naserjem. V času borbe je bila vsa Jugoslavija ena sama Sutjeska, kjer so se naši narodi herojsko borili za lepšo bodočnost.

Ob koncu svečanosti so predstavniki organizacij položili vence na herojev grob in na spomenik padlih borcev.

Idrija se je tako častno oddolžila svojemu sinu — narodnemu heroju.

6. julij: Velika tombola na Trgu maršala Tita. Ta dan je pomenil za organizatorje in vse idrijske organizacije ter podjetja največjo preizkušnjo. Čisti dobiček je bil namenjen za gradnjo plavalnega bazena, o katerem se govori že vsa povojna leta, pa žal še ni napredoval preko načrtov, ki jih je zanj izdelal naš rojak inž. Stanko Bloudek. Bazen je nujen in skupen interes vsega našega prebivalstva, zato so bila k sodelovanju pri tomboli pozvana vsa podjetja, organizacije in ustanove. Ugotoviti moramo, da so preizkušnjo dobro prestali samo najožji organizatorji, organizacije so popolnoma odpovedale, podjetja, ki so morala prispevati predvsem dobitke, so se odrezala zelo različno, ker je bila važna zavest vodilnega kadra do skupnosti in prav v majhni meri tudi gospodarska moč organizacije. Po težkem trudu in obilnem prigovarjanju so bili končno le zbrani prav lepi dobitki, ki jih je nato muhasti žreb razdelil med preko 200 srečnih dobitnikov. Od 14.000 srečk po 100 din je bilo prodanih 9.778, kar je za mesto in njegovo okolico kar zadovoljivo. Končno so bili zadovoljni tudi organizatorji, saj so lahko v fond za gradnjo bazena odvedli 719.709 dinarjev.

Če bi bile organizacije opravile svojo dolžnost pri prodaji srečk, bi se bili lahko približali milijonu.

8. julij: Pokaži, kaj znaš — prva tovrstna prireditev v Idriji v organizaciji sindikalnega sveta, ki je v največje veselje prirediteljev privabila v Mejco veliko število obiskovalcev, ki so spremljali izvajanje z največjim zanimanjem. Vodja tekmovanja je s primerno farso ožigosal rudarsko in uradniško mladino,

ki se tekmovanja nista udeležili. Tekmovanje bi bilo lahko poteklo še mnogo lepše, če bi ocenjevalna komisija ne bila napravila grobe napake z listki, ki jo lahko opravičimo samo z ugotovitvijo, da je bila to prva taka prireditev. Tekmovali so po trije člani v ekipi in odgovarjali na splošna, prosvetna in telesnovzgojna vprašanja. Med petimi ekipami so se kmalu zrinili v ospredje gimnazijci in mladi gozdarji, ki so dosegli enako število točk. Ker tudi po dodatnih vprašanjih ni prišlo do odločitve, ni kazalo drugega, kakor da je prireditelj podelil nagrado, enotedensko bivanje na morju, obema ekipama. Zaradi zanimanja med občinstvom in ker so podobne prireditve zelo poučne za nastopajoče in za poslušalce, bi kazalo, da bi jih v bodoče še prirejali.

10. julij: Goldonijeva komedija »Mirandolina«: Prirejena je bila na prostem v Mejci v izvedbi gledališča z Jesenic. Značilno je, da je moralo nastopiti kot organizator gostinsko podjetje, kar našim prosvetnim forumom ne daje najboljšega spričevala. Tej značilnosti se je pridružila še druga, prav tako pričakovana: zelo slab obisk. S to prireditvijo smo želeli predvsem ugotoviti primernost naše Mejce za take prireditve in prišli smo do pričakovane zaključka: Mejca je za take prireditve zelo primerna, vendar ne v poznih urah, ko je preveč hladno. Če izvzamemo nekaj šibkih glasovnih zasedb, moramo izvajalce pohvaliti pri izvajanju tega zelo zahtevnega gledališkega komada. Nikakor pa ne bomo odpustili organizatorju celourne zamude, ki je zaradi mraza zelo pokvarila sicer zelo dober vtis prireditve.

1. julij: Dan gostincev se je začel že dopoldne z okrajnim zborom, nakar je sledila

PRVI MATURANTI BIVŠE INDRIJSKE REALKE

Foto: arh. v muzeja

kulinarična razstava in pokušnja vin. Pri organizaciji so poleg domačih podjetij sodelovali tudi gostje iz Gorice, Tolmina in Bovca. Tudi to je bila prva tovrstna prireditev v Idriji, zato je med prireditelji sprva vzbujala veliko skepso. Tudi tokrat so se črno gledati temeljito zmotili, ker je uspeh celo presegal načrte optimistov. Velika dvorana hotela »Nanos« je bila tako rekoč napolnjena z izbranimi jedili in prigrizki, da človek skoro jni vedel, kateremu bi dal prednost. Številni obiskovalci so se komaj zvrstili med mizami in so velik del pripravljenih jedil tudi kmalu pokupili. Razumljivo je, da so se moški bolj zadrževali pri pokušnji pijač in so samo izrazili željo, da bi naši gostinci vedno prodajali tako dobre pijače.

12. julij: Dan trgovcev: V glavnem je bil omejen na večerno modno revijo, o kateri smo bili že vnaprej prepričani, da bo dobro uspela in res lahko rečemo, da je bila to elitna prireditev, ki je doživela najlepši uspeh in največji obisk.

Tehnično plat revije je zelo dobro pripravila trgovska tehničarka Rada Ralek iz Nove Gorice. Na lepo urejenem odru v Mejci je sedem njenih manekenov prikazalo 70 modelov raznih oblačil in kostumov, ki so jih prispevala razna večja trgovska podjetja, največ iz Ljubljane. Posebej moramo pri tem omeniti tri krasne modele našega čipkarskega podjetja, ki so vzbudili največjo pozornost in ustvarili mnenje strokovnjakov, da bi ne smelo biti modne revije brez sodelovanja obrtnega podjetja »Čipka« iz Idrije. Pri vmesnih točkah so poskrbeli za zdravo razvedrilo sodelavci Radia Ljubljane, Frane Milčinski-Ježek, Marinč in Klasinc. Ježkov nastop in njegov »model« bo še dolgo ostal v spominu vseh obiskovalcev.

13. julij: Dan šoferjev in Čipkarski festival: Nekako izven programa so se letos pridružili prireditvam tudi naši številni šoferji, ki so pokazali z dopoldansko prireditvijo, da se je njihova organizacija že močno utrdila. Poleg običajnega mimohoda so se letos spomnili predvsem padlih borcev. Položili so venec pred spomenik, drugega pa so odpeljali na veliko partizansko grobišče na Vojščici. Enotnost svoje organizacije so kmalu pokazali tudi ob veličastnem pogrebu tragično umrlega mladega člana Franca Peternela, od katerega sta se poslovila na pokopališču Franc Štucin in Franc Brence.

Čipkarski festival je bil v organizaciji Čipkarske zadruge. Kljub lepemu uspehu te letošnje prireditve moramo ugotoviti naslednje: če naj prireditev nosi v bodoče naslov festivala, kakor ga je nosila v preteklosti, se ne bo smela omejevati samo na tekmovanje čipkaric. Prav nič ni bilo napačno, če bi tudi letos organizirali zborovanje čipkaric, na katerem bi se pomenili o vseh problemih čipkarstva. To se nam zdi toliko bolj pomembno, ker prav danes doživlja ta umetnostna domača obrt tako lep in donosen razmah. Ze pred leti smo bili prepričani, da bo imela čipka v bodočnosti glavni poudarek na umetniški ročni izdelavi. To se danes že skoraj kruto uresničuje za slabše čipkarice, ki le težko najdejo delo. Čipkaric pa, ki so sposobne, da izdelujejo najlepše čipke, še vedno primanjkuje in njihovi izdelki gredo sproti v prodajo. Zelo dobro bi bilo, da bi prireditelji dali v prihodnosti prireditvi tudi večji etnografski značaj, morda z narodnimi nošami in podobnim zunanjim obeležjem ter ustvarili s Čipkarskim festivalom res edinstveno prireditev, ki bi

pritegnila tudi večje število tujih gostov. K sodelovanju bi bilo treba pritegniti še razne prosvetne organizacije.

Tekmovanje je bilo letos omejeno na nekoliko manjše število in uveden je bil enostavnejši sistem točkovanja, ki se je tudi prav dobro obnesel. Ocenjevalna komisija je letos opravila svoje delo mnogo bolje in je lahko delala, ne da bi vedela, katero tekmovalko ocenjuje, kar je omogočilo popolno objektivnost.

Ob vseh teh prireditvah je vsaj za širšo publiko ostala nekako v senci 50-letnica prve mature na bivši idrijski realki, katere proslava je bila zamišljena v nekoliko širšem obsegu. Realčna »Izvestja« 1908—1909 nam navajajo v svojem zaznamku 20 aprobiranih maturantov, od katerih je še sedem živih. Ti so se zbrali v našem mestu 12. in 13. julija ter so bili častni gostje naše občine. Njihovemu slavlju se je pridružilo tudi nekaj realčanov starejših letnikov. Po dopoldanskem srejemu pri predsedniku občine so se zbrali na skupnem kosilu, kjer niso manjkali običajni idrijski žlikrofi, nato so skupno obujali spomine na mlada leta, na kraje in doživljaje, ki so jih doživeli v našem mestu in njegovi prelepi okolici. Udeležili so se tudi vseh prireditev ter se v ponedeljek veselili in zadovoljni zopet razšli na svoje domove.

Dolžnost nam narekuje, da imenoma naštejemo naše drage in častitljive goste, preživele prve maturante:

inž. Rupert Brovet, veterinar Rafael Ipavec, Srečko Lapajne, inž. Matija Lipužič, inž. Jože Urbančič, Franc Weiss, Francka Štebi roj. Urbančič.

Ves čas je bila v gimnaziji odprta tudi razstava, ki je bila po obsegu letos nekoliko skromnejša. K sodelovanju se je odzvala predvsem Čipkarska zadruga s podjetjem »Čipka«, ki je napolnila večjo sobo z najlepšimi in zelo dragocenimi izdelki; Tovarna pohištva »22. julij« je prikazala nekaj svojih prvovrstnih izdelkov, ki jih izdeluje predvsem za inozemski trg. Številni obiskovalci so se prav v tej sobi zelo radi zadrževali. Mestni muzej je priredil zanimivo razstavo »Zgodovina Idrije v sliki«, kjer je bilo prikazano zelo bogato dokumentarno gradivo našega rudarskega mesta, ki je zanimalo predvsem domačine. Filatelisti in fotografi so bili letos nekoliko bolj skromni. Celotna razstava je napravila na obiskovalce kar dober vtis, strokovnjaki so le lahko ugotovili, da je bilo vse pripravljeno z zelo skromnimi sredstvi, prireditelji pa so morali priti do zaključka, da razstavni mogoče prirejati brez razstavnega fonda!

Za zaključek še nekaj splošnih opomb: Vtis letošnjega turističnega tedna je bil brez dvoma zelo dober. Vse pomanjkljivosti so se rešile nekako same od sebe in za občinstvo neopazno. Prireditelji so mnoge nedognanosti prav dobro opazili in so bili veseli, da se je vse srečno končalo. Zopet smo lahko videli, da ima naše mesto tako rekoč neizčrpne možnosti tudi za večje prireditve. Le resnih delavcev je vedno premalo.

Srečko Logar

ŠOLSTVO

POLOŽAJ NAŠEGA ŠOLSTVA

Če naj pokažemo sliko položaja šolstva v naši občini z namenom, da odpremo razpravo o možnostih njegovega razvoja in sprožimo sklepe občinskega ljudskega odbora za bližajoče se

novo šolsko leto, potem moramo najprej — čeprav v najbolj skopih obrisih — vendarle reči nekaj besed o šolski reformi, ki sedaj ni več pred nami kot neki morda še daljni teoretični poskus, ampak je, odkar je sprejela Zvezna skupščina novi zakon o šolstvu, že stvarnost, ki se bo z novim šolskim letom začela uresničevati v dobrisni meri.

Zakaj reforma o šolstvu?

Potrebe po reformi v šolstvu ne čutimo samo mi v Jugoslaviji. To je svetovni problem. Hiter razvoj znanosti v zadnjih desetletjih je v šole natrpal toliko učne snovi, da je učenec kar ne more več sprejemati. Da pa potrebo po reformi v šolstvu še posebej ostro čutimo mi v Jugoslaviji, je tudi razumljivo. Revolucija, naša narodnoosvobodilna borba, je prinesla s seboj tako zelo spremenjene odnose v vsej naši družbi, ne samo v javnem življenju, temveč tudi v družini, da je popolnoma nemogoče, da bi tega ne čutili tudi v šolah. Kako bi bil možen v šoli za katedrom še »učitelj s šibo«, četudi doma nimamo več mnogo »očetov s palico«? Pojem avtoriteta je dobil mnogo globljo, popolnoma spremenjeno vsebino; doseči jo je mogoče s popolnoma drugačnimi sredstvi. Kako bi bilo mogoče, da bi šola vzgajala ponižnega, prestrašenega hlapčka, če pa vse naše javno življenje in delo kliče po sicer skromnih, a odločnih gospodarjih? Kako naj naša družba mirno gleda na to, da 80 odstotkov mladine v Sloveniji (in to v Sloveniji!) ne dovrši svoje osemletne šolske obveznosti v 8. razredu osnovne šole oziroma v 4. razredu gimnazije, ko pa vsa naša industrija, vse naše kmetijstvo, vse naše življenje in delo nestrpno čaka, kdaj bodo zrastle novi, sposobnejši kadri? Ze samo ta številka: 80 % šolsko obveznih otrok ne more zaključiti šolanja z osvojenim znanjem 8 razredov obveznega šolanja, pove, da šole, kot smo jih podedovali iz prejšnjih časov, ne samo ne zadoščajo našim potrebam, ampak celo ogrožajo naš socialistični razvoj. Torej reforma je potrebna, je celo nujna.

Kaj želimo reformirati, spremeniti v naših šolah?

Družba potrebuje take šole, da bo vsaj večina mladine v času svojega obveznega šolanja utegnila spoznati osnovne vrednote, ki jih je dognal razvoj znanosti in ki jih je ustvarila borba naprednih sil v svetu.

Družba potrebuje šole, ki bodo vzgajale takega človeka, ki se bo boril, ki se bo znal boriti, ki bo čutil potrebo in dolžnost, boriti se proti napakam in zaostalosti v svojem okolju in se bo boril za stalni razvoj družbenih proizvodnih sil in za krepitev socialističnih odnosov, skratka: boril se bo za napredek, ne pa samo čakal nanj ali ga celo oviral.

Pa še eno: če je tekla štiriletna borba vseh naših narodov in s težkimi žrtvami za to, da si ustvarimo take pogoje, da bomo vsi ljudje živeli enakopravno med seboj, potem je seveda prav tako nemogoče, da bi eni imeli pravico do šolanja take vrste, drugi pa do nekega »boljšega«. Vsi naši otroci naj imajo pravico do boljše šole, do resnično boljše šole. Zato novi zakon predpisuje, da mora biti tisto šolanje, ki je obvezno za vse državljane, tudi enako za vse državljane. Zato novi zakon odpravlja nižje gimnazije, kot posebno obliko obveznega šolanja, in predpisuje za vse osemletno osnovno šolo. Ko dovrši mladina to enotno in skupno šolo za vse šolsko obvezne otroke, pa se bo naprej usmerila po svojih zanimanjih in sposobnostih: ali v uk za obrti ali domov k zemlji ali pa bo šla v

strokovne šole in druge srednje šole (šole druge stopnje) kot na primer v gimnazijo.

Danes tu ni časa za obširnejšo razpravo o spremembah, ki jih prinaša šolska reforma. Preden gremo na razpravo o organizacijskih spremembah v naših šolah, smo želeli le opozoriti na osnovna načela, ki vodijo reformo, da bomo v pogojih, ki jih imamo v občini, izkoristili vse možnosti, ki jih zakon daje.

Stanje šolstva v občini:

V občini imamo 29 učno-vzgojnih zavodov, od katerih so 4 okrajnega obsega, 25 pa občinskega.

V osnovnih šolah (21) se izobražuje 1.365 učencev. Če k njim pridružimo še učence pomožne šole in dijake obeh nižjih gimnazij, imamo v občini 1.712 šolsko obveznih otrok.

Med osnovnimi šolami je večina takih šol, ki zaradi terenskih razmer niso polno razvite, so sicer osemrazredne, vendar zaradi kombiniranega pouka z manjšim učnim obsegom. Tudi po številu otrok te šole niso velike, vendar so v večini osemrazredne, da učijo po eden ali po dva učitelja vseh osem razredov na šoli, tako da vežejo dopoldne in popoldne po dva, pa tudi po štiri razrede hkrati. Da tako ni mogoče doseči enakega učinka kakor tam, kjer učitelji uče vsak razred posebej, je razumljivo. Takih nižeorganiziranih šol imamo v občini od 21 kar 18.

Najnižjo učno raven je moči doseči v tako imenovanih enooddelnicah z 8 razredi, to pomeni na šoli, ki je osemrazredna in ima zaradi majhnega števila otrok samo enega učitelja. Takih šol imamo v občini 9: Čekovnik (20 učencev), Dole (31), Gornja Kanomlja (17), Kanji dol (15), Krnice (20), Masore (16), Oblakov vrh (21) in Travniki (23). Te šole obiskuje skupno 163 učencev, to je okoli 10 odstotkov vseh šolsko obveznih otrok v občini. To je najnižji tip šole in tudi otroku daje najmanj znanja.

Dvoodelnic, to je osemrazrednih šol, kjer poučujeta vseh 8 razredov dva učitelja, imamo v občini 8: Godovič (65), Gore (47), Ledine (76), Otalež (64), Srednja Kanomlja (45), Šebrelje (47), Vojsko (55), Zavratac (53). Skupno hodi v te šole 452 učencev, to je 26 odstotkov vseh šolsko obveznih otrok v občini. Pouk se vrši v kombinaciji z dvema razredoma ali pa tudi tremi, če število otrok to narekuje. Med šole s kombiniranim poukom spadata tudi obe štirirazredni osnovni šoli na Vrsniku (19) in v Zadlogu (35), ki sta enooddelčni. Ti dve šoli smo že z lanskim šolskim letom potegnili iz vrste najnižje organiziranih šol s tem, da so učence višjih razredov vpisali v sosednje višjeorganizirane šole. Učenci šole Vrsnik se v višjih razredih (od 5. do 8.) šolajo v osemletki v Žireh, prav tako se učenci šole Zadlog v višjih razredih šolajo v nižji gimnaziji v Črnem vrhu. Kombinirani pouk ima torej skupno 40 odstotkov vseh šolsko obveznih otrok v občini.

Razredni pouk, ki ima najugodnejše pogoje za učenčvo izobrazbo na vasi, ima v občini le 5 šol: osnovna šola v Idriji, osnovna šola v Sp. Idriji (brez višjih razredov), osnovna šola v Črnem vrhu in obe nižji gimnaziji. V te šole hodi skupno 1.034 učencev, to je 60 odstotkov vseh šolsko obveznih otrok. Tako da se težak vtis, ki ga dobimo ob spoznanju, da je v občini od 21 osnovnih šol kar 18 nižeorganiziranih, zelo olajša ob novem spoznanju, da je vendarle 60 odstotkov šolsko obveznih otrok more čisto enakopravno šolati pod normalnimi pogoji. Če bomo s prihodnjim šolskim letom mogli dati še enega

učitelja v Zadlog (kakor je razpisano mesto), bo lahko imela tudi ta šola razredni pouk in se bo odstotek učencev v normalnim poukom dvignil na 62 odstotkov.

Sole, ki imajo nižeorganizirani pouk, so naše gorske šole, kjer je razmeroma malo otrok. Če pa je še vedno 40 odstotkov otrok v občini v neugodnih izobrazbenih pogojih in to na kme-tijskem področju, kjer nam še posebej manjka sposobnih kadrov, ne moremo biti zadovoljni. Terenske razmere preprečujejo, da bi mogli odpraviti kombinirani pouk s tem, da bi na primer družili nekatere šole ali da bi višje vezali na sosednje šole in tam ob večjem številu otrok uredili pouk ločeno po razredih. Čisto popolnoma kombiniranega pouka v občini ne bomo mogli odpraviti najbrž vse do takrat, dokler bodo Krnice živele na enem hribu, Vojsko na drugem. Iskati pa moramo boljše rešitve in jo tudi najti, da ne bo 40 odstotkov otrok ostalo manj vrednih v pogledu znanja in večje uspešnosti v borbi za napredek. Nikakor si ne smemo domišljati, da je samo tisto znanje, ki ga človek v šoli pridobi, znanje; zavedati se moramo, da je to šolsko znanje lepa in ugodna osnova za nadaljnje izobraževanje, zato to osnovo v čim ugodnejši obliki moramo zagotoviti naši mladini. Že v lanskem šolskem letu smo razpravljali o usmeritvi učencev višjih razredov iz šole Godovič v gimnazijo Črni vrh, vendar je šolski odbor te šole ugotovil, da bi se položaj otrok, ki hodijo že do Godoviča daleč v šolo (3 od teh imajo nad 4 km slabe poti do šole), preveč poslabšal. Tu bomo torej morali še vedno pustiti osnovno šolo s kombiniranim poukom, izboljšati jo bomo trenutno mogli le s tem, da bomo dodali še enega učitelja. Prihodnje leto bo v tej šoli 75 otrok. Zato predlaga Svet za šolstvo organizacijsko spremembo: dvooddelčno osemletno osnovno šolo v Godoviču spremeniti v trooddelčno osnovno šolo. Mesto tretjega učitelja smo razpisali.

Druga sprememba, katere cilj je dvigniti izobrazbeno raven mladine, je sprememba, ki jo svet predlaga za osnovno šolo v Ledinah: iz dvooddelčne osemletne osnovne šole napraviti trooddelčno osnovno šolo. V prihodnjem šolskem letu bo vpisanih 83 otrok. Tudi tu smo mesto tretjega učitelja že razpisali.

Tretja sprememba na tej stopnji šol, ki je po mnenju šolskega odbora na Travniku možna in katero svet predlaga, je vezana na osnovno šolo Travnik. Tako kot v Vrsniku in v Zadlogu bi tu mogli učence višjih razredov vključiti v osemletke v Idriji, pozneje v osemletko v Sp. Idriji. Tako bi šola na Travniku iz osemrazredne osnovne šole postala štirirazredna osnovna šola; učenci bi uživali v nižjih razredih kombinirani pouk po dva in dva razreda, v višjih razredih pa bi bili deležni popolnoma normalnega polnega pouka v bližnjih osemletkah. V občini pa bi se nam tako znižal odstotek otrok, ki uživajo najnižji pouk, od 10 na 8 odstotkov. Spet napredek, majhen, a vendar napredek.

Imed ostalih enooddelčnih (Čekovnik, Dole, Gor, Kanomlja, Kanji dol, Krnice, Masore, Oblakov vrh) imajo edino še Dole pogoje, da bi postale dvooddelčne. Prihodnje leto bo 35 otrok in tudi v perspektivi število ne pada. Tudi nova učna moč se nam ponuja, ovira je le učilnica. Vse ostale enooddelčne (6 po številu) bodo verjetno morale ostati majhne enooddelčne do 20 učencev, dokler bo kaj otrok. Rešiti te predele bi bilo možno le, da bi dodali še enega učitelja ne glede na število otrok ali pa s sprejemom v dijaške domove. Oboje je zelo drago. Prve reši-

tve se danes ni mogoče poslužiti tudi ne zaradi pomanjkanja učnega kadra. Če je možno misliti na kako združevanje šol n. pr. na področju Gor, Kanomlja—Oblakov vrh ali na področju Krnice—Masore, bi morali reči besedo edinole šolski odbori in krajevni odbori, ker na takem hribovitom področju en kilometer oddaljenosti od šole nima iste razsežnosti kot v lepem terenu. Svet za šolstvo take rešitve za sedaj ne predvideva.

Med dvooddelnicami je poleg Ledin in Godoviča večja šola še v Otaležu (prihodnje leto bodo imeli okoli 70 otrok). Tudi tu je opažati porast učencev. Ali je prav razmišljati o trooddelčni osemletni šoli glede na perspektivo porastka in glede na teren, ni še preštudirano. Ostale dvooddelčne šole (Gore, Sr. Kanomlja, Šebrelje, Vojsko, Zavratac) imajo do 50 učencev, le Vojsko se dvigne na 55 in ima za prihodnje leto 16 vpisa in tudi v nadaljnjih letih vpis narašča. Zaradi oddaljenosti Vojskega na vse strani bo potrebno tudi tu čimprej pripraviti pogoje za trooddelčno (učilnico). Tudi vprašanje Šebrelj se ne bo moglo reševati v nobeni drugi povezavi in bo v bodočnosti prav reševati jih s tretjim učiteljem ne glede na število otrok.

Končno prihajamo do osrednjega vprašanja, ki naj ga z ukrepi za prihodnje šolsko leto rešimo v smislu novega šolskega zakona. Svet za šolstvo predlaga ukinitve štirirazredne osnovne šole v Idriji, ukinitve 4-razredne osnovne šole v Črnem vrhu in ukinitve nižje gimnazije v Črnem vrhu. Novi zakon, kot je bilo že v uvodu povedano, pozna za osemletno obvezno šolanje državljanov le eno šolo, in to je: enotna, skupna osemletna osnovna šola. Zato predlaga svet ustanovitev dveh popolnih osemletnih šol v Idriji s tem, da se vanje združijo vsi razredi sedanje osnovne šole in sedanje nižje gimnazije. Prav tako predlaga svet, da se z združitvijo vseh razredov sedanje osnovne šole v Črnem vrhu in sedanje nižje gimnazije prav tam ustanovi v Črnem vrhu nova šola, popolna 8-letna osnovna šola. Tem trem osemletkam bi se po številu otrok mogla pridružiti tudi osemletka v Sp. Idriji, vendar zanjo nimamo pripravljenih materialnih pogojev. V sedanji šolski stavbi so le tri učilnice, kar je za potrebe osemletke absolutno nezadosten pogoj. S štirimi osemletkami hkrati pa ne bi mogli začeti tudi ne zaradi učnega kadra, še manj zaradi stanovanj zanje, ki jih v Sp. Idriji ni. Vse te materialne pogoje (adaptacija šolske stavbe, stanovanja) bomo morali šele pripraviti, in ker rabijo svoj čas, moremo misliti na reorganizacijo šole v Sp. Idriji šele s prihodnjim šolskim letom. Šolo samo pa postopno že preusmerjamo: v letošnjem šolskem letu smo v nižjih razredih uredili pouk po razredih ločeno, 5. razred pa smo v celoti vključili v gimnazijo v Idriji. Isto bo s 5. razredom v novem šolskem letu. Ko bomo uredili pogoje v Sp. Idriji, bomo te razrede kar prenesli in jim priključili še dijaške, ki se vozijo iz neposrednega okolja (Kanomlja, Otalež). Tako bo samo po sebi rešeno tudi vprašanje dijaškega avtobusa Spodnja Idrija—Idrija, ki nam vsa leta povzroča toliko težav, šoli motnje v pouku, dijakom pa prezebanje in nervozno.

Vse te osemletke bodo hkrati tudi centralne šole za svoje okoliše. Vanje se bodo lahko vključevali učenci sosednjih nižeorganiziranih šol, čeprav tam zaradi neugodnih terenskih prilik višjih razredov ne bomo mogli ukinjati. (O tem je bilo v poročilu že govora.) Osemletke bodo tudi v strokovnem smislu neke vrste matičnih

šol nižeorganiziranim šolam. Postati bodo morale posvetovalni center za vse učiteljstvo v okolišju in hkrati usmerjevalni in izobraževalni. Kot žarišče pedagoškega dela bodo povzele nekatere funkcije sedanje hospitacijske šole, ta pa se bo morala kot strokovni organ sveta posvetiti izključno študiju in reševanju problemov nižeorganiziranega šolstva. Tako organizirano izpopolnjevalno delo je zlasti važno zaradi dejstva, da imamo v občini pretežno mlad učni kader, ki že zaradi pomanjkanja izkušenj potrebuje pomoči. Se težji pa je položaj učitelja začetnika na nižeorganiziranih šolah, kjer se znajde skoro popolnoma brez pedagoške in strokovne priprave za te vrste šol in brez neposredne pomoči. Ni pravilno, da nameščamo začetnike na enooddelčnice, kjer mu ne more stati ob strani izkušenejši tovariš, toda to so edine učne moči, ki jih v občino dobimo. Prav zato moramo čim smiselneje organizirati strokovno izpopolnjevalno posvetovalnico, da bo mladi učitelj organsko rastel v strokovno, pedagoško in družbeno dobrega učitelja, v socialističnega učitelja, od katerega zahteva reformirana šola mnogo več izobrazbe in večjo pedagoško usposobljenost.

Trenutno imamo v občini 63 učnih moči: na osnovnih šolah 48, v gimnaziji v Črnem vrhu 5, v strokovnih šolah 6, v posebnih šolah 1, v otroškem vrtcu 3. Od teh je 19 učiteljev pripravnikov, med katerimi jih je 11 z do 3 let službe. V večini torej najmlajši kader. V letošnjem letu so nekatere šole zelo trpele zaradi pomanjkanja učnega kadra, kar velja v največji meri za osnovno šolo v Idriji in za Nižjo gimnazijo v Črnem vrhu. V novem šolskem letu bo moral svet prav za te šole, ki bodo postale osemletke, s posebno vztrajnostjo in iznajdljivostjo iskati učni kader in zagotoviti šolam redno delo. Prvi razpis je dal za mesta v nižjih razredih osnovne šole optimistično perspektivo, prečeta praznina pa plaši za višje razrede osemletk. Tu nam bo nekoliko priskočil na pomoč ukrep Sveta za šolstvo LRS, da se lahko honorarno nameste v višje razrede osnovnih šol absolventi gimnazij in srednjih strokovnih šol. Drugi razpis nam ne vzbuja posebnih nad. Zadostno in zadovoljujoče kadrovske zasedbo šol si bomo zagotovili edinole s pravilno politiko štipendiranja in, ker živimo v težkem goratem svetu, s pravilno politiko razvoja komune v celoti in posebej prosvetnega razvoja. Da ne navajamo kadra drugih strok, štipendira naš ljudski odbor doslej 12 študentov za šolske potrebe, 5 učiteljev bo letos dovršilo študij, za novo šolsko leto pa je razpisanih 8 mest za učiteljišče, 2 mesti za višjo pedagoško šolo in 1 mesto za filozofsko fakulteto.

V splošno pogledano, nam šole z vsakim letom napredujejo. Kolikor več truda vložimo v strokovno izpopolnjevanje učiteljstva, kolikor bolj se šole opremljene z učili in knjigami in se ostala materialna uredjenost izboljšuje, toliko več je vsebinsko vreden učni in vzgojni zaklad, ki ga učenec vsako leto odnaša iz šole. Letos je od 1377 učencev osnovnih šol z uspehom izdelalo razred 1194 učencev, to je 86,76 %, v obeh nižjih gimnazijah (pred popravnimi izpiti) pa od 347 učencev 261 t. j. 72,22 %. V primeri z lanskim letom številke odstotka ne kažejo spremembe, gotovo pa bi bila vidna sprememba v kakovosti znanja, če bi jo bilo možno meriti. Anketa, ki smo jo letos izvedli po vseh osnovnih šolah, nam je pokazala nivo znanja v njih in na njeni osnovi bomo odslej mogli vsako leto meriti spremembe, na njeni osnovi pa bomo mogli v prihodnjem šolskem letu konkretnije izvesti tudi inštruktažo. Po izkušnji enega leta, odkar smo v

občini imenovali šolske inštruktorje, moramo ugotoviti samo pozitivne rezultate. Vsi učitelji so bili obiskani vsaj po 4-krat, tam, kjer je bila posebej potrebna pomoč, tudi po 7-krat. Težave, ki so se med letom odkrivala in pojavljale, so bile lahko sproti odpravljene ali vsaj olajšane, tako da se je dvig kvalitete v naših šolah poznal vsaj v večji urejenosti. Vsa poročila niso govorila o obiskih inštruktorjev kot o razveseljivih dogodkih in ko nam bo uspelo z izkušnjami to mentorško službo, službo pomoči še izboljšati, se nam učitelji začetniki na nižeorganiziranih šolah ne bodo izgubljali in naši absolventi 7. 8. razreda na teh šolah ne bodo več na ravni učencev 4. razredov osnovne šole ali celo pod njimi.

V pogledu opreme z učili smo s sredstvi, ki so jih v proračunskem letu 1957 imeli na razpolago svet in šole (1.172.000), mnogo napredovali, saj smo vse šole, kjer je elektrika, opremili z radijskimi aparati in z diaprotektorji, vsem šolam smo nabavili zemljevide in slike, mnogim mikroskope in harmonike. Čeprav nekatera poročila upraviteljev še vedno tožijo, da nimajo takih osnovnih učil, kot so razredno računalno, peskovnik, tabla, se vendar v poročilih že javljajo tudi višje potrebe: radi bi vsi harmonike, preparate, reliefe, material za ročna dela, za poskuse in vaje, predvsem pa so postale najbolj poudarjena potreba omare za shranjevanje učil. S proračunskimi sredstvi, ki jih imajo svet in šole za te potrebe v letu 1958 (1.363.500), bo marsikaj lahko tudi uresničeno.

Se težja je materialna ureditev šolskih stavb, kar zahteva mnogo višja finančna sredstva spričo tega, da so stavbe stare, da so med vojno mnogo trpele in da je vsa leta po vojni vedno manjkalo sredstev za izdatnejša popravila. Tudi v letošnjih proračunskih možnostih niso našla mesta popravila vodovodov na vseh šolah, oprema učilnic, oprema sob učiteljev, šolski vrtovi. Nekoliko večja sredstva (po okoli 100.000 din več kot druge istega sestava) za te potrebe so dobile le Krnice in Zadlog med enooddelčnicami ter Gore, Ledine med dvoooddelčnicami, da si usposobijo nove učilnice, oziroma da na Gorah opravijo nujna popravila. Ker nam bo letos in vsaj še naslednje leto pobrala ogromna sredstva adaptacija stavb za osemletke, ni mogoče delati nobenih računov za novogradnje v krajih, kjer so šole v kmečkih sobah res v nevzdržnem položaju (zlasti Kanji dol, Masore) in zahtevajo rešitve. Dole imajo sicer lepo učilnico, a porast učencev že kliče po dvoooddelčnici, torej po drugi učilnici. To so problemi, ki jih gotovo ne smemo zanemariti v senci važnejših problemov ob osemletkah, temveč moramo zanje opraviti vse študijske priprave. V naslednjem šolskem letu bo svet skupno s prizadetimi šolskimi odbori vsestransko obdelal problematiko teh šol, da bo jasnejša njih perspektiva in zato realnejši ukrepi.

Kmetijsko-gospodarske šole so letos delovale v Črnem vrhu, v Doleh, Ledinah in Otaležu. Pouk je trajal od decembra do marca meseca. Teoretični del je bil v kmetijskih strokah v celoti izveden in s strokovno tehtnostjo, saj so poučevali 4 strokovnjaki. Le gozdarski in gospodinjiski del pouka nista bila izvedena v celoti zaradi pomanjkanja predavateljskega kadra. Ta del bo treba v prihodnjem letu nadoknaditi. V kmetijsko-gospodarskih šolah je bilo prijavljenih 73 učencev, zaključilo pa je I. letnik v vseh štirih šolah 61 učencev. Med letom je nekaj učencev odpadlo: ženska mladina predvsem zato, ker si želi več pouka iz gospo-

dinjstva, katerega pa jim zaradi pomanjkanja učnega kadra ni bilo mogoče nuditi. Največji upad slušateljev je doživela kmetijsko-gospodarska šola v Doleh. V Ledinah ni manjkala niti eden. Vendar pa je letošnji uspeh kmetijsko-gospodarskih šol prav zadovoljiv, kljub pomanjkanjkljivosti, ki so še vedno motile šole. Pouk se je vršil v popoldanskih urah v prostorih kmetijskih združenj, ki za šole kaj slabost ustrežajo: nezadovoljivi pa so, če so v bližini gostilniški prostori ali pa tako kot v Doleh, kjer je bil pouk v gostilniški sobi. Pouk je na teh šolah še vedno preveč teoretičen, premalo nazoren, manjkajo učni pripomočki, mikroskopi, slike in filmi za epidiaskope. Učni pripomočki so še toliko bolj omejeni, ker se vrši teoretični del pouka pozimi, ko niso možne praktične demonstracije v naravi.

Teže izvedljiv je praktični del programa v letni dobi, ko je mladina zaposlena doma na posestvih in je ni mogoče dobiti skupaj za prakso. Zato je bil praktični del pouka minimalno izveden in še to le v zgodnjih pomladanskih dneh pri nekaterih delih. Letošnje izkušnje nam potrjujejo pravilnost ureditve kmetijsko-gospodarskih šol s strnjanim poukom, najti pa bo treba še možnosti, kako odpraviti zgoraj navedene pomanjkljivosti.

Čipkarsko šolo, Glasbeno šolo in Otroški vrtec ovirajo v razvoju isti vzroki. Vse tri ustanove trpe zaradi pomanjkanja prostorov, kot tudi zaradi pomanjkanja strokovnega kadra. Čipkarska šola ima v prostorih osnovne šole pravzaprav na razpolago le eno učilnico in težko je pričakovati od šole kakšnega večjega razvoja, dokler vse štiri strokovne učiteljice poučujejo istočasno v isti učilnici. Šola ima 237 učenk, največ iz osnovne šole, manj iz gimnazije. V kraju, kjer je doma čipkarstvo, bi morali imeti vzorno urejeno šolo, saj vidimo, kaj napravi šola tudi tam, kamor je bila le-ta domača obrt kasneje zanesena. Iz šol nam prihaja nov, strokovno sposobnejši kader, ki bo rad dal svoje večje znanje šoli. Kako pa bomo šoli uresničili željo po dveh učilnicah v čeprav na novo adaptirani osnovni šoli, je težko reči, ker isto stavbo bremeni več šol. Prav tako je z glasbeno šolo. Šola ima 91 učencev v 5 skupinah (klavir, violina, godala, pihala pa še harmonika) in, čeprav ima s kadrom velike težave, z dobro voljo lepo uspeva. To nam pokažejo njene vsakoletne javne produkcije, pa tudi naraščaj, ki nadaljuje svojo glasbeno izobraževanje na srednjih šolah in uspeva. Ker poteka učno delo te šole individualno, z vsakim učencem posebej, in ker morajo učenci za klavir vaditi na šolskih instrumentih, potrebujejo precej učilnic, čeprav bi bile lahko najmanjše. Sedaj gostuje šola v 5 stavbah, kar razbija šolo, onemogoča sodelovanje in kontrolo učiteljev med seboj in nadzorstvo nad učenci. Šola upa na prostore v gradu, ko se bo gozdarska šola izselila, in je zaradi uspehov, ki jih vendarle dosegajo, upravičena to upanje postaviti tudi kot zahtevo pred javnost. Z najmanj vidno škodo, pa nič manjšo, prenaša svoje težke pogoje otroški vrtec. Kot za glasbeno in čipkarsko šolo tako tudi za otroški vrtec inšpekcije stalno opozarjajo na nepopravljive škode, ki v mnogočem zavise od prostorov. Otroški vrtec ob izdelavi načrtov za novo stavbo tiho upa na izhod v doglednem času, zato molče prenaša svoje težave, ki so pa vendarle lažje od težav, v katerih delata obe prej omenjeni šoli. Dve šolski stavbi v kraju za 7 različnih šol, razumljivo, ne moreta zadoščati in je to nesrečno sožitje več ali manj

v škodo vseh šol. Z adaptacijo osnovne šole prostorsko ne bo nobene pridobitve. Dokler bo morala vajenska šola zasedati 6 učilnic, 7 prostorov te stavbe, bo osemletka morala delati v dveh izmenah, se bo čipkarska šola morala stiskati v enem prostoru. In prav tako bodo v gimnazijski stavbi vse učilnice zasedene celodnevno, po gimnaziji, osemletki in glasbeni šoli, če ne navajamo otroškega vrtca. Najbrže v novem šolskem letu ne bo več mnogo govora o razgibanem delu pionirske, mladinske in drugih organizacij šolske mladine. To ni majhen problem, ki ga morda napihujemo zaradi poklicne solidarnosti. Kažemo ga takega, kot je, da opozorimo na nevarnost, ki ima lahko daljnje posledice. Mladino, ki se v šolah ne bo naučila v izvenšolskih dejavnostih družbeno aktivno živeti, bo tudi pozneje težko razgibati, zlasti v društvenih in kulturnoprosvetnih prilikah, kakršne so pri nas. Posebnost, ki bo našim reformiranim šolam dajala sodoben značaj, je prav v vseh teh svobodnih dejavnostih, ki jih učenci, dijaki razvijajo v izvenšolskem času. Če ne bo prostorov, kjer naj bi se mladina sestajala v izvenšolskem času, te iniciative ne bo mogoče buditi in razvijati. Zato je še posebno važno, da bo do načrtov prišlo in da se bo tudi graditev čimbolj pospešila.

Tako prehajamo na obravnavo zadnje skupine učnovzgojnih ustanov, to so šole okrajnega obsega.

Vajenska šola ni celoletna, temveč vsake 3 mesece zamenja učence. Prav zato je učno pa tudi vzgojno delo z mladino, ki prihaja iz različnih krajev štirih okrajev največ iz majhnih, tudi privatnih delavnic, težko. Skozi šolo gre letno trikrat sto trideset učencev, ki imajo dnevno po 9 ur pouka, kateremu sledi nato še individualno učenje, tako da na šoli ni nobenega mladinskega življenja in se tudi šolske dijaške skupnosti ne morejo toliko razviti, da bi vajenci pridobili osnovne pojme o družbenem upravljanju. Novi zakon tudi tem šolam vnaša spremembe, ki bodo dale ugodnejše možnosti vzgoji mladega delavca. Prav zato vidi šola, ki ima med šolami svojo lepo vrednost, rešitev v novogradnji.

Nižja gozdarska šola je imela v šolskem letu 1957/58 57 učencev. Tretjina je pomožnih logarjev. Ker imajo zelo različno predhodno izobrazbo (nekateri so dovršili 4. razred osnovne šole, nekateri pa 4. razred gimnazije), je za nekatere učence zelo naporno delo. Materialni pogoji šole so v gradu popolnoma neprimerni. Ker gradijo v Postojni gozdarski šolski center, je šola v pričakovanju selitve in v načrtih za ugodnejši razvoj.

Gimnazija bo dobila po novem zakonu o šolstvu mesto med drugimi šolami II. stopnje in preneha biti v svojem nižjem delu sestavni del obveznega šolstva. Imela bo 4 razrede in naša idrijska gimnazija bo spadala med manjše šole te vrste. Imela bo od 120 do 150 dijakov. Glavni dotok dobiva iz Idrije same, čeprav sega njen okoliš po vsej gornji Soški dolini, v Bovec in Trento. Ker bodo imele gimnazije po novem zakonu poleg obveznega dela pouka tudi izbirni del, bo istočasno pripravljajalnica za študij na III. stopnji, na univerzi (to, kar je bila doslej), s svojim izbirnim delom pouka pa tudi zaključna šola, ki bo usposabljala, tako kot srednje strokovne šole, srednji strokovni kader. V katero stroko naj bi se naša gimnazija predvsem usmerila, ni še dovolj preštudirano, vendar pa po dosedANJI praksi sodeč, ko absolventi gimnazije

odhajajo tudi v upravne in administrativne službe v naših ustanovah, naj bi izbirni del za te dijake v gimnaziji obsegal večje število tujih jezikov in pa računovodske in knjigovodske tečaje. Gimnazija je v zadnjih 3 šolskih letih dala že tri skupine maturantov (skupno 85), ki so se v večini posvetili študiju na univerzi in tam razen redkih izjem prav lepo uspevajo in obetajo postati odličen visokokvalificiran kader za Primorsko, ki v svojem gospodarskem in kulturnem razvoju zelo trpi zaradi pomanjkanja sposobnega strokovnega kadra vseh vrst. Če bodo naši maturantje skupno z ostalimi primorskimi strokovnimi kadri tej nalogi uspešno odgovorili, bo tudi gimnazija dokazala svojo upravičenost. Naši maturantje v veliki večini to res obetajo.

Dijaški dom se je v zadnjem letu izmotal iz kriz, ki jih je v vzgojnem pogledu doživljal nekaj let. Zavod je imel tudi dovolj vzgojnega kadra, da je lahko organiziral boljše, bolj načrtno vzgojno delo. Za prihodnje šolsko leto stojimo spet pred trdo uganko, kako izpolniti zavod, ker so vsi vzgojitelji prosili za premeštev. Vsi domovi so na tem, ker nimamo posebej za domove šolanih vzgojiteljev, učni kader pa gre raje v šole, kjer prej vidi efekt svojega dela. Tak bo položaj v domovih, vse dokler bo tako veliko pomanjkanje učnega kadra v šolah. V šolskem letu 1957/58 je bilo v domu 185 gojencev, t. j. 63 gimnazijcev in 120 vajencev. Ker je kapaciteta kuhinje večja, je imel dom na hrani tudi 40 gozdarjev. Dom se vsa leta bori z naraščanjem cen v prehrabnih artiklih, da ne bi zvišal oskrbovalnine, kar bi bilo zlasti za mnoge gimnazijce usodno. Letne kolonije otrok z Reke služijo že drugo leto temu, da uravnotežijo domovsko bilanco. Letošnje povišanje plač tehničnemu osebju, zlasti pa proračunski prispevek in obvezna rezerva so izključili vse možnosti. Vsi domovi so že med letom morali povišati vzdrževalnino. Ker pa je dobil dom prav te dni obvestilo, da je oproščen odvajanja proračunskega prispevka, bo težko vprašanje, ki je zaskrbjevalo predvsem gojence, spet zadovoljivo rešeno. Najtežje materialno vprašanje doma pa predstavlja omet stavbe. 4 milijoni, potrebni za to delo, bi rešili stavbo pred vrago, ki ogroža njene zidove. Okrajni fond za strokovni dvig kadra, ki se steka iz prispevka podjetij, je tako obremenjen z zidavo strokovnih šol, da do teh sredstev dom do sedaj še ni mogel priti. Vendar pa je dom tako vzgojno kot gospodarsko solidna ustanova in spada med najboljše v okraju.

Družbeno upravljanje v šolstvu ima za seboj že tri leta izkušnje in se je resno preborilo preko začetnih kritičnih težav. V letošnjem šolskem letu so vsi šolski odbori v šolah občinskega obsega že načrtno delali, kar kaže tudi pregled o številu šolskih odborov. Razen šolskega odbora čipkarske šole, ki nikakor ni mogel zaživeti tudi po krivdi šibkega vodstva šole, so vsi šolski odbori imeli najmanj po 3 seje v letu, večina pa je tistih, ki so imeli 5, 6, 7, tudi 8 sej, na katerih so seveda razpravljali o materialnih težavah šol, a v vseh zapisnikih so poleg materialnih problemov na dnevnem redu tudi razprave z vzgojnega in socialno-skrbstvenega področja. Naj navedemo kot primer in dokaz dnevni red samo dveh izmed sej šolskega odbora na enooddelčnici na Vrsniku. Zapisnik seje 5. oktobra 1957: 1. statistično poročilo o šolskih odborih, 2. pregled izvršenih del med počitnicami, 3. naloge šolskih odborov, 4. pionirska organizacija. Zapisnik seje 19. aprila 1958: 1. priprava drv, 2. avtomobilska cesta Zagreb—

Ljubljana, 3. mlečna kuhinja. Navajamo name-noma oba primera z iste šole, da pokažemo poleg vsebinske pestrosti sej tudi sistematičnost in aktualnost v delu šolskih odborov. Vsepovsod je čutili, tako iz zapisnikov kot s posvetovanj s predsedniki, da so naši šolski odbori v vaseh istočasno, ko se vedno bolj uveljavljajo kot najvišji vodstveni organi šole, tudi forum, na katerem se razpravlja o vprašanih kulturnoprosvetnega dela na vasi, predvsem o vprašanih mladine, pošolske mladine. Skupna posvetovanja s predsedniki, včasih tudi skupno z upravitelji šol, so ob izmenjavah izkušenj in ob razpravi o občinskih učnovzgojnih problemih gotovo koristila poglobitvi in večji načrtnosti dela šolskih odborov. Seveda pa je najvažnejši pogoj za uspešnost upravljanja v šolstvu, tako kot v drugem družbenem upravljanju, v zavestnosti ljudi, ki ga sestavljajo, in ne nazadnje v upravnem vodstvu šol. Niso brez vzrokov med najboljšimi šolskimi odbori odbori na šolah v Črnem vrhu, na Vrsniku, v Zadlogu, v Kanjem dolu, in osnovni šoli v Idriji, na gimnaziji v Idriji itd. Manj uspešni, celo nezadovoljivi pa so se pokazali šolski odbori nekaterih okrajnih šol, t. j. vajske in gozdarske šole, ki se niso niti toliko sestajali, da bi n. pr. izvolili predsednika. Njima niti posvetovanja, ki jih je skliceval občinski svet, niso mogla koristiti, ker niso imeli za obvezno niti udeležbo, še manj pa sklepe, ki jih je konferenca sprejemala. Prav na teh dveh šolskih odborih in če jim priključimo še šolski odbor čipkarske šole, se je pokazala resna pomanjkljivost odsotnost Socialistične zveze v delu za razvijanje družbenega upravljanja, oziroma v delu za usposabljanje državljanov za družbeno upravljanje. Zelo spodbudno bi bilo za šolske odbore, ki so voljeni iz različnih organizacij, če bi le-te kdaj poklicale svoje člane, da bi poročali, kako opravljajo poverjeno jim zaupljivo nalogo in da bi jim skušali pomagati. V vsej dosedajni praksi se to ni dogodilo niti enemu članu šolskih odborov, čeprav so nekatere volili množični sestanki Socialistične zveze, druge ZB, DPM, zbori volivcev in tudi občinski ljudski odbor je nekaterim z imenovanjem poveril to odgovorno nalogo. Svet je sklenil, da se bo v novem šolskem letu v delu s šolskimi odbori posvetil prav tej nalogi, da bo iz šolskih odborov pričela izhajati iniciativa za vnašanje problemov šolstva v javno obravnavo. Šele takrat bodo šolski odbori postali resnično družbeni organ.

Ena izmed oblik dela šolskih odborov na zavodih z odraslejšo mladino so šolske skupnosti dijakov, ki se iz razumljivih vzrokov niso razvile na obeh že prej imenovanih šolah, na vajenski in gozdarski šoli. Če nista zaživela šolska odbora, se niso mogla razviti niti sredstva, s katerimi si šolski odbori širijo vpogled v šolsko življenje in poglobljajo uspeh svojega dela.

Kljub navedenim pomanjkljivostim pa je družbeno upravljanje v šolstvu v občini napravilo temeljit korak naprej. Z nalogo, ki jo je odlok o razpisu službenih mest za šole dal šolskim odborom ob nameščanju učnih moči, je bila ponovno poudarjena odgovorna veljavnost teh v življenju šol, kar bo stimulatивно vplivalo na nadaljnji razvoj šolskih odborov.

Svet za šolstvo daje to svoje poročilo v razpravo občinskemu ljudskemu odboru z namenom, da ta kritično presodi njegovo dosedanje delo in da v razpravi o predlogih za reorganizacijo šol ter s prvimi sklepi postavi temelje naše nove reformirane šole.

Slavica Božič

ODŠLI SO ŽE TRETJI MATURANTI

Sedemdesetorici maturantov idrijske gimnazije so se pridružile nove desetine. Za naše griče pomenijo te vedno nove čete svetel obet za lepšo prihodnost. Bridkost slovesa na gimnazijskem pragu je le kratek trenutek v veseli sreči pričakovanj: mladi sanjajo o svobodnih poteh načrtov, šola v skrbečem ponosu upa v dober sad, domača zemlja kipi v pričakovanju svežih delovnih rok.

Da bi se vsem izpolnile želje!

V šolskem letu 1957/58 so maturirali: Bevk Breda iz Idrije bo nadaljevala študij na Visoki šoli za turizem in gostinstvo. Celestina Roza iz Idrije je že v službi na občini. Fon Gvida iz Tolmina je že v službi na osemletki. Nadaljevala bo študij slavistike na VPS. Didič Marta iz Idrije bo nadaljevala študij na germanistiki. Jazbar Gabrijela iz Idrije bo nadaljevala študij na ekonomski fakulteti. Kertel Roza iz Idrije bo nadaljevala študij na agronomski fakulteti. Kobal Marija iz Idrije bo šla v službo. Kogej Marija iz Sp. Idrije je že v bančni službi. Kos Marjeta iz Idrije se bo posvetila študiju farmacije. Kovačič Ana iz Idrije pri Bači bo študirala na prir.-matem. fakulteti matematiko, fiziko. Kravos Cveto iz Idrije bo nadaljeval študij na Tehniški visoki šoli (strojni oddelek). Lapajne Marijan iz Idrije bo nadaljeval študij na Tehniški visoki šoli (rudarstvo). Logar Nevenka iz Idrije se bo posvetila študiju prava. Močnik Aleksander iz Novakov pri Cerknem bo študiral arhitekturo. Perdih Anton iz Zatolmina pri Tolminu bo nadaljeval študij na Tehniški visoki šoli (kemija). Pišlar Ignac iz Idrije bo študiral na gozdarski fakulteti. Povšnar Marijan s Pivke na Krasu bo nadaljeval študij na pomorski vojaški akademiji. Pretner Julija iz Trente bo študirala germanistiko. Rejc Marija iz Tolmina bo nadaljevala študij na Višji šoli za medicinske sestre. Strel Marija iz Idrije že poučuje na osemletki in bo nadaljevala študij germanistike na VPS. Šavli Nada iz Zatolmina pri Tolminu bo študirala na ekonomski fakulteti. Vončina Iva iz Idrije bo študirala na Višji gospodinjski šoli. Štravs Marija iz Idrije bo šla v službo. Kikelj Ivanka iz Godoviča že poučuje na osemletki telovadbo. Zonta Anica iz Bovca je že v službi na OLO. Srečno!

S. B.

TELESNA VZGOJA

USTANOVITEV SKUPNEGA DRUŠTVA

Po sklepih občnih zborov TVD »Partizan« in SD »Rudar« je bil dne 15. junija ustanovni občni zbor skupnega društva, ki je dobilo ime Telesnovzgojno in športno društvo »Partizan-Rudar« v Idriji. Na zboru je bilo 57 članov obeh

društev. Najprej so soglasno sprejeli nova pravila društva, ki združujejo smernice obeh društev in dajejo vsaki panogi telesne vzgoje potrebno samostojnost za čim boljši razvoj v sekcijah in klubih. S posebnim pismom so se telesnovzgojni delavci v Idriji obrnili na vse pristojne v občini s opozorilom, da se telesna vzgoja v Idriji ne razvija zadovoljivo, ker manjka nujna povezava in skupna težnja za boljši razvoj. Tudi finančna podpora telesnovzgojnim organizacijam še daleč ne zadošča. Ustanovitev skupnega društva naj bi pomenila prelomnico in združila vse prizadete pri nadaljnjem delu na področju telesne vzgoje, ki je našemu delovnemu človeku nujno potrebna.

Pri volitvah je bil nato soglasno izvoljen naslednji upravni odbor:

Predsednik Franc Didič, podpredsednik Denis Primožič, tajnik Srečko Logar, blagajnik Salvator Caruso, gospodar Franc Vidmar, pomočnik gospodarja Silvo Gosler, statističar Dimitrij Troha, načelnik splošne vadbe Franc Hladnik, načelnica Marija Logar, načelnik nogometnega kluba Jože Pajer, načelnik odbojcarskega kluba Silvo Blaj, načelnik namiznoteniškega kluba Milan Miklavčič, načelnik smučarskega kluba Miro Golob, načelnik sankarskega kluba Danilo Bončina, člani Viktor Gabrovšek, Andrej Mažgon, Anton Troha, Jože Krčnik in Vlado Miklavčič.

Nadzorni odbor: predsednik Marijan Felc, člana Slavko Božič in Henrik Mohorič.

Disciplinsko razsodišče: predsednik Denis Primožič, člana Jože Pajer in Rafael Poljanec, namestniki Vinko Bevk, Pavel Treven in Jože Modrijan.

Društvo je torej ustanovljeno. Če je bila združitev upravičena, pa bo pokazala prihodnost. S. L.

TEHNIKA

V IDRIJI SO USTANOVILI DRUŠTVO LOGARJEV

V juniju je bil ustanovni občni zbor društva logarjev LRS. Udeležilo se ga je nad sto delegatov in gojencev Nižje gozdarske šole.

Poleg delegatov je bilo na ustanovnem občnem zboru tudi več gostov in gozdarskih strokovnjakov, med njimi zastopnika iz Srbije in Hrvatske.

Ustanovnega občnega zbora ste se udeležila tudi sekretar občinskega komiteja tov. Stanko Lužnik in predsednik ObLO Idrija tov. Lado Božič, ki je vse navzoče delegate pozdravil in jim želel dobrodošlico. Poudaril je, da moramo vrniti gozdu to, kar smo mu vzeli.

V imenu republiške uprave za gozdarstvo je navzoče delegate pozdravil inž. Jurhar iz Ljubljane.

O delu pripravljane odbora je zelo obširno poročal tov. Peter Berginc. Nato se je razvila živahna razprava, ki je trajala dva dni. Pokazalo se je, kako potrebna je bila ustanovitev tega društva, ki naj poveže delo vseh logarjev in gozdnih manipulantov. Na občnem zboru so sklenili ustanoviti mesečno revijo, ki naj bi bila nekakšna priloga Gozdarskemu vestniku. Izvolili so 11-članski upravni in tričlanski nadzorni odbor ter poverjenike za posamezne sekcije. Začasno bo društvo imelo svoj sedež v Kočevju.

Na ustanovnem občnem zboru sta bila za častnega člana izvoljena inž. Stanko Mazi in inž. Franjo Munih.

F. V.

USTANOVITEV PROSTOVOLJNEGA GASILSKEGA DRUŠTVA V ŠEBRELJAH

Z izdatno pomočjo Rudnika živega srebra in nekaterih že obstoječih gasilskih društev je bilo 7. septembra 1958 ustanovljeno v Šebreljah Prostovoljno gasilsko društvo.

Vaščani v Šebreljah so od osvoboditve dalje prejeli od družbe 6.200.000 din, s svojimi pridnimi rokami pa so ustvarili vrednost 100 milijonov din, ko so obnovili domove in gospodarska poslopja ter vodovod in zadnje čase sami zgradili električno centralo, zato je Občinska gasilska zveza upoštevala vse napore in dosežene uspehe ter na svoji seji sklenila pomagati tej vasi in v njej ustanoviti Prostovoljno gasilsko društvo. Sklep je pri vaščanih naletel na zelo ugoden odmev: takoj se je v PGD vpisalo dvajset mladih mož.

Na dan ustanovitve jim je predsednik Občinske gasilske zveze podaril ročno brizgalno, 90 m konopljenih vrvi, razen pribor in kompletne opreme za 5 mož. V svojem govoru je pohvalil vrline občanov iz Šebrelj ter se obenem v imenu Občinske gasilske zveze iskreno zahvalil upravi Rudnika živega srebra za podarjeno ročno brizgalno in cevi ter vso opremo za 5 mož. Zahvalil se je tudi nekaterim sosednjim društvom, ki so pomagala pri ustanovitvi PGD Šebrelje.

Potrebna finančna sredstva za obnovu brizgalne je dal iz svojega proračuna občinski ljudski odbor.

Ustanovitve PGD Šebrelje so se udeležili tudi zastopniki ObLO iz Idrije, med njimi predsednik Sveta za notranje zadeve inž. Miloš Šulin in komandir LM Marjan Pavlin ter predsednik ObLO tovariš Lado Božič, ki je v svojem govoru v imenu Občinskega ljudskega odbora dal občanom priznanje za dosežene uspehe, obenem pa jim čestital k zgodovinskemu prazniku. Ustanovitve se je udeležil tudi predsednik Okrajne gasilske zveze tov. Franc Hvala, ki je v svojem nagovoru dal prvi desetini vsa potrebna navodila ter izrazil željo, naj bi z aktivnim delom podprli to društvo vsi vaščani. F. V.

GOSPODARSTVO

USPEŠNO DELO V DELAVSKI USLUŽBENSKI MENZI V IDRJI

Prve dni meseca junija t. l. je pričela pod vodstvom Zavoda za napredek gospodinjstva v Idriji obratovati »Delavsko uslužbena menza«, katere namen je, nuditi našemu delavcu hrano po nizkih in solidnih cenah.

Kako nujno potrebna je bila za Idrijo delavska menza, vidimo iz naslednjih podatkov o menzi v treh pičlih mesecih. Prve dni se je v menzo prijavilo komaj 30 stalnih gostov. Že ob zaključku prvega meseca je to število naraslo na 80 abonentov, naslednji mesec jih je bilo že 110, ob koncu tretjega meseca pa kar 130 stalnih gostov, da ne omenimo onih prehodnih. V treh mesecih je bilo oddanih že nad 16.000 obrokov hrane: zajtrkov, kosil in večerij, kar je pač najlepše spričevalo za vse strežno osebje, ki se trudi, da bi bil vsakdo v tej menzi postrežen z dobro in tečno hrano.

Celodnevna hrana (zajtrk, kosilo in večerja) stane 150 dinarjev. Stalnih gostov je iz dneva v dan več, tako da je uprava menze, kateri načeljuje tov. Anica Dolinarjeva, že v skrbeh, ali bo zmogljivost kuhinje zadoščala vedno večjemu številu abonentov.

Nekatera podjetja so menzi z raznimi uslugami priskočila na pomoč, kar je pač samo po

sebi razumljivo, saj bomo z združenimi silami in povezavo izboljšali življenjsko raven našemu delavcu. Zato je tudi vsaka še tako skromna pomoč posameznih podjetij dobrodošla. Pri ustanovitvi delavske menze sta pomagala gradbeno podjetje »Zidgrad«, ki je odstopilo vso opremo in podarilo še 100.000 dinarjev za nabavo kuhinjske posode, in podjetje »Remont«, ki je brezplačno prepleskalo vse prostore.

Tudi podjetje »Monter« ni hotelo zaostajati. Brezplačno je montiralo zvočnik, da imajo gostje tudi malo razvedrila. F. V.

V IDRJI SO IZVEDLI PROTIPRAŠNO PENETRACIJO

Idrija, dne 11. septembra 1958. Meseca septembra 1958 je bilo v Idriji zaključeno delo za protiprašno penetracijo po nekaterih glavnih ulicah, kakor so Ulica Staneta Rozmana, Trg 1. maja, Kosovelova ulica in del Gregorčičeve ulice. Asfaltirali so približno 8000 m² ulic, kar je stalo nad šest milijonov din. Potrebni znesek so že pred meseci zbrali delovni kolektivi in izrazili željo, naj bi se porabil za protiprašno penetracijo, da bo za nekaj let zginil prah z glavnih ulic.

Razume se, da je ob zaključku tega dela posebno med občani, ki stanujejo ob navedenih ulicah, zavladalo splošno zadovoljstvo. Mnogi pešči pa so izrazili željo, naj bi se, kadar bodo sredstva dopuščala, ulice še enkrat poskropile z bitumenom in posla s finim peskom. F. V.

POLITIČNE ORGANIZACIJE

ODKRITJE SPOMINSKE PLOŠČE V ZADLOGU

Krajevna organizacija Zveze borcev Zadlog pri Črnem vrhu je 1. junija odkrila spominsko ploščo svojim padlim borcem in žrtvam fašizma. Postavljena je ob cesti, ki vodi iz Črnega vrha v Zadlog, na njej pa navedena imena 24 padlih borcev, 10 žrtev internacije in 4 žrtev, ki so umrle za posledicami vojne. Sredstva za veliko in čedno ploščo je organizacija zbirala med vaščani ter prevzela še preostanek od proslave 4. julija 1957, ko je bila odprta obnovljena Vojkova kočna na Brinovem griču.

Svečanost je začel predsednik krajevne organizacije Alojz Likar, ki je najprej pozdravil zbrane goste, potem pa med drugim dejal:

»Pred 16 leti, to je v dobi, ko je bilo greh govoriti materin jezik, zločin zapeti slovensko pesem, v dobi, ko so nas hoteli izbrisati z zemlje-vida kot narod, v dobi, ko so hruemele preko naših vedno slovenskih pokrajin tuje horde in se je razlegal krik in jok iz slovenskih hiš, v tem času je stopil iz tega mesta v bližnji gozd prvi partizan iz naše vasi. Tu, na tem mestu, ki nam bo vedno sveto, je bil napravljen prvi korak v svobodo, tu so zaškripali okovi in je vzplamtel ogenj, ki nas je zajel s svojimi upornimi zublji, vse, od otroka do stare partizanske matere. Ni bilo potrebno več besed. Tu so govorile naše pesti in partizanske puške, tu je govorila kri naših borcev. To nam govori tudi spomenik, ki bo nas in naše zanamce spominjal na najsvetlejšje dni naše vasi in naše domovine.«

O hudih dneh borbe je nato govoril predsednik Okrajne zveze borcev Franc Skok iz Nove Gorice. Med deklamacijami otrok osnovne šole pa je mladi šolarček od solz ganil prisotne s pesmijo »Pogovor ptice s mrtvim partizanom«.

C. H.

avto**te**hna

Zastopstvo tujih firm

Ljubljana Celovška cesta 38 — tel. 30-040, 32-233

ZASTOPA: GENERAL MOTORS Suisse S. A. Bienne, Švica

Oper, Chevrolet, Pontiac, Oldsmobile, Vauxhall, Bedford, osebni, sanitarni, dostavni in tovorni avtomobili. Diesel motorji in nadomestni deli.

OM OFFICINE MECCANICHE Brescia, Italija

Leoncino, Tigrotto, Super Taurus, Super Orione, Tigre, kamioni, linijski avtobusi, avtobusi za mestni promet, specialni avtomobili in rezervni deli.

SASBRE S. P. A. Torino, Italija

Avtomobilske ter industrijske obloge za zavore in obloge sklopnih plošč. Sklopne plošče in zavorne čeljusti.

GIANI & Co Torino, Italija

Gumijasta tesnila za avtomobile in industrijo vseh oblik in dimenzij.

BOSCH, Stuttgart, Z. N.

Avto-elektro in diesel material, hladilniki in ogrevalne naprave itd.

CEAT Gomma, S. P. A. Torino Italija

Plašči in zračnice za kamione, avtobuse, osebne avtomobile, motorna kolesa in traktorje.

ZA VSA ZGORAJ NAVEDENA ZASTOPSTVA IMAMO KONSIGNACIJSKA SKLADIŠČA.